

[Предраг Станојевић]
 Универзитет у Београду
 Филолошки факултет
 Катедра за српску књижевност с јужнословенским књижевностима

NOTIZIE, STORICO-CRITICHE SULLE ANTICHITÀ, STORIA E LETTERATURA DE' RAGUSEI ФРАНЧЕСКА МАРИЈЕ АПЕНДИНИЈА. НОВЕ ЛИЧНОСТИ

(Из рукописа приредила за штампу: доц. Др Ирена Арсић)

Сажетак: Најзначајније дело Франческа Марије Апендинија (Poino 1768 – Задар 1837) *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei* (Дубровник, 1803) представља први покушај да се велика биографска грађа коју су стари дубровачки биографи покупили, среди и обелодани. Овакво издање, на италијанском језику, омогућавало је приступачније упознавање са литературом, историјом и културом Дубровника, која је била предмет значајног интересовања у тадашњим интелектуалним круговима Европе.

У овом поглављу сагледане су новине које је Апендинијева књига донела, утврђени путеви којима је он до њих дошао као и указано на њихову актуелност, вредност и значај из данашње перспективе.

Кључне речи: стара дубровачка књижевност, филологија, биографија, библиографија

Већ у досадашњем прегледању¹ композиције другог тома Апендинијевог дела *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei*² и главних његових извора било је нужно – да бисмо боље могли разумети основне принципе његовог рада – указати и на извесне новине које је његова књига доносила у познавању и

¹ Текст се објављује из рукописа *Књижевни историчар Франческо Марија Апендини* прерано преминулог рагузеолога др Предрага Станојевића (1960-2009).

² NOTIZIE / ISTORICO-CRITICHE / SULLE ANTICHITÀ / STORIA E LETTERATURA DE' RAGUSEI / DIVISE IN DUE TOMI / E DEDICATE ALL'ECCELSO SENATO / DELLA / REPUBBLICA DI RAGUSA / TOMO I. / [типографска марка] / RAGUSA / DALLE STAMPE DI ANTONIO MARTECCHINI. / CON LICENZA DE' SUPERIORI. / MDCCCII.

NOTIZIE / ISTORICO-CRITICHE / SULLE ANTICHITÀ / STORIA E LETTERATURA DE' RAGUSEI / DIVISE IN DUE TOMI / E DEDICATE ALL'ECCELSO SENATO / DELLA / REPUBBLICA DI RAGUSA / TOMO II. / [типографска марка] / RAGUSA / DALLE STAMPE DI ANTONIO MARTECCHINI. / CON LICENZA DE' SUPERIORI. / MDCCCIII.

разумевању књижевности старог Дубровника. У овом поглављу рада покушаћемо да сагледамо шта је то све ново Апендинијева књига донела, да утврдимо путеве којима је он до њих дошао и њихову актуелност, вредност и значај из данашње перспективе

У том испитивању као *нове информације* третираћемо све оне које се не појављују у биографским делима која се превасходно баве дубровачком литературом, односно у биографским зборницима или опсежнијим трактатима Игњата Ђурђевића, Сара Цријевића, Ђура Башића и Саба Сладе. За дела Амброзија Рањине и Амброзија Гучетића одавно је речено да су их потоњи биографи употребили колико год је то било могуће, а оно што је преостало превазишли или оспорили³. Дела биографа из 18. века, наравно, нису била сва у једнакој мери доступна и иначе уском кругу заинтересованих – видели смо већ да су преписи Ђурђевићевих рукописних дела били малобројни, док је Цријевићева *Библиотека...* била љубоморно чувана у библиотеци његовог манастира – али се до њих ипак долазило и њихови резултати могу се сматрати, уз извесне ограде, општим фондом знања о књижевности Дубровника у времену у којем Апендини пише своје *Белешке...* Различите допуне Цријевићеве *Библиотеке...*, које су настајале у другој половини 18. века (Ивана Марије Матијашевића, Ива Алтестија, Антуна Агића), као и необично Ферихево поетско-књижевно-историјско дело, нису тада – а слично би се могло рећи и за наше време – у једнакој мери улазила у тај фонд: чињеница да их ни Апендини није познавао говори нам о томе да су их тада живи њихови аутори (осим И. М. Матијашевића) вероватно сматрали својим приватним власништвом и нису их стављали на увид другима. Осим тога, они само по изузетку доносе целокупне и заокружене нове портрете писаца или других личности, а по правилу допуњавају постојеће биографије. Њихова лична сазнања, која су свакако била шира од онога што су оставили у својим делима, сигурно су била од знатне користи Апендинију, који је то на неколико места у књизи и нагласио, тако да их можемо третирати као један од важних извора за новине које он уноси у тада већ доста широки корпус знања о књижевности Дубровника.

С друге стране, дела различитог карактера о прошлости Дубровника, а која се не баве специфично његовом литературом, макар и у најширем смислу речи, не можемо посматрати као део већ помениутог општег фонда знања о књижевности. Вести о писцима и њиховим делима доста често се у њима могу наћи, али оне ипак представљају само маргиналну појаву у разним историјама, трактатима или

---

³ Мирослав Пантић, *Себастијан Сладе Долчи, дубровачки биограф XVIII века*, САНУ, Посебна издања, ССLXXXVIII, Одељење литературе и језика, књ. 7, Београд, 1957., стр. 87.

панегирицима, несистематичне су и обично незаокружене. Због тога ћемо и њих третирати као један од извора који су Апендинију послужили да прошири и делимично модификује тадашњу слику литературе старог Дубровника.

Први и основни слој новина у Апендинијевом делу сачињавају нове, дотле непознате материјалне чињенице које оно доноси. Пре свега, велики је број писаца и других личности из културног и уметничког, па и уопште јавног живота Дубровника о којима се у њему први пут говори. Дobar део тих личности појавио се и афирмисао током готово четири деценије између настанка Сладиног зборника и Апендинијевих *Бележака...*, али немали број њих знатно је старији и дубровачки биографи су их испустили било зато што их нису познавали, било зато што нису имали довољно информација о њима, или пак нису сматрали да се по природи својих делатности уклапају у њихове зборнике.

Знатан број личности о којима Апендини први говори не можемо ни по којем критеријуму убројити међу писце, али наш писац сматра, као и за многе друге, да заслужују место у *Белешкама...* Тако из четрнаестог и петнаестог века Апендини помиње Николету Гучетић (стр. 231), супругу познатог спасиоца Дубровника Ловра Вукасовића (Волкасовића)⁴, жену очигледно образовану и врло енергичну у борби за права дубровачких доминиканских монахиња, али за коју немамо никакве податке (баш као што их ни Апендини није имао) да се на било који начин бавила литературом; слично ствари стоје с Марком, Симоном и Марином (стр. 80–81), професорима теологије у Падови у 15. столећу, за које је, по обавештењу које је Апендини добио Доменика Федеричија, аутор каталога доминиканаца који су предавали на том познатом италијанском универзитету⁵, забележено само да су *di Ragusa*, па не можемо бити сигурни да не потичу са Сицилије. Међу Дубровчанима који су се прославили у политици (1.2.2) многи нису били писци, али Апендини бележи податке које има о њиховом животу и раду: тако Мата Лукаревића изједначава са славонским баном Матком Таловцем⁶, па отуда доноси навод из говора Филипа де Диверсиса

⁴ В. *Annales Ragusini anonymi item Nicolai de Ragnina*, digessit Speratus Nodilo, JAZU, Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, vol. XIV, Zagrabiae, 1883., стр. 235; *Chronica Ragusina Junii Restii (ab origine Urbis usque ad annum 1451) item Joannis Gundulae (1451–1484)*, digessit Speratus Nodilo, JAZU, Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, vol. XXIV, Zagrabiae, 1893., стр. 102.

⁵ Domenico Federici, *Catalogus eorum qui in Patavino coenobio sancti Augustini ordinis praedicatorum in primaria theologia cathedra docuerunt*, Patavii, 1800. Сачувана су четири писма које је Федеричи упутио Апендинију 10. јануара, 30. априла, 23. јуна и 3. септембра 1803. године (ДАД, RO-162, Архив Ђорђић, кутија 5, бр. 17), али нажалост нисмо имали прилике да их консултујемо.

⁶ Очигледно се поводећи за Јаковом Лукаревићем: G. Luccari, *Copioso ristretto degli annali di Rausa*, In Venetia, Ad instantia di Antonio Leonardi. 1605., стр. 83, 91–92.

о избору краља Алберта у којем се помиње Таловац (стр. 113)⁷. На основу тврдње Јакова Лукаревића да је угарски краљ Сигисмунд на проласку кроз Дубровник доделио тадашњем кнезу титулу витеза златне оструге⁸ и податка који је Де Диверсис изнео у свом говору одржаном поводом смрти краља Сигисмунда да је дужност кнеза тада обављао Марин Растић старији⁹, Апендини је логично закључио да је он постао носилац тог одликовања (стр. 116–117); поменуто је потом и Михо Растић старији (стр. 117), којег као трогирског кнеза 1417. године наводи Иван Лучић¹⁰; у истом поглављу говори се о Марину Бодаци (стр. 117), Антуну Буткију, Галеацу Бруњолију¹¹, Ивану Округљићу¹², Дум Радулину (стр. 119) и Миху Кабожићу¹³ (стр. 120), лично-стима из 15. века које су се огледале у дипломатији (врло широко схваћеној), а које с литературом никакве везе немају, баш као ни Џиво Лукаревић старији, који се прославио као војник у борбама за Београд против султана Мурата II (стр. 190)¹⁴, нити архитекта Паскоје Миха Милићевиће (стр. 213).

⁷ О рукопису Диверсисових дела у којем је очуван и тај говор в. М. Pantić, *Rukopisi negdašnje biblioteke Bizaro u Historijskom instiutu u Dubrovniku*, Anali HI JAZU, VIII–IX, 1962., стр. 559–560, нап. 4; савремено издање говора: Filip de Diversis, *Dubrovački govori u slavu ugarskih kraljeva Sigismunda i Alberta* (priredila Zdenka Janeković Römer), ŽPZ HAZU, Posebna izdanja, књ. 20, Zagreb – Dubrovnik, 2001., стр. 84–127; одломак који Апендини наводи на стр. 112; новија истраживања показују да се Матко Таловац не може изједначити с Матом Лукаревићем, већ да он славонски бан потиче највероватније из корчуланске породице Де Лука, в. Сима Ћирковић, *Коментари и извори Мавра Орбина*. У: Мавро Орбин, *Краљевство Словена*, Београд, 1969, стр. 327.

⁸ G. Luccari, *Copioso ristretto degli annali di Rausa*, стр. 71.

⁹ В. М. Pantić, *Rukopisi negdašnje biblioteke Bizaro...*, стр. 559–560, нап. 4; уп. Filip de Diversis, *Dubrovački govori...*, стр. 52–83.

¹⁰ *Memorie istoriche di Tragurio ora detto Traù*, Венеција, 1673, стр. 411.

¹¹ В. *Chronica Ragusina Junii Restii (ab origine Urbis usque ad annum 1451) item Joannis Gundulae (1451–1484)*, стр. 311; породицу Бруњоли помиње Цријевић у биографији фрањевца Марина Галеаца (Seraphinus Maria Cerva, *Bibliotheca Ragusina in qua Ragusini scriptores eorumque gesta et scripta recensentur*, Tomus primus, Zagrabiae, MCMLXXXV; Tomus alter et tertius, Zagrabiae, MCMLXXXVII; Tomus quartus et Index generalis brevi interpretatione instructus, Zagrabiae, MCMLXXX, JAZU, *Hrvatski latinisti*, књ. 8а–с, II–III–III, стр. 384).

¹² О њему в. Сима Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, САНУ, Посебна издања, књ. 376, Одељење друштвених наука, књ. 48, Београд, 1964, стр. 149–150.

¹³ В. *Chronica Ragusina Junii Restii (ab origine Urbis usque ad annum 1451) item Joannis Gundulae (1451–1484)*, стр. 209–210, 213.

¹⁴ Описујући Лукаревићеву улогу у борби против војске Мурата II у одбрани Београда, Апендини наводи кратак одломак из дела ANTONII BONFINII / RERUM VNGARICARUM DECADES / QVATVOR, CVM DI- / MIDIA / QVARVM Tres priores, ante annos XX, MARTINI Brenneri Bistri- / ciensis industria editae, iamque diuersorum aliquot codicum manuscriptorum collatione multis in locis emendatorum: Quarta uerò Decas, / cum Quinta dimidia, nunquam antea excusae, IOAN. SAMBVCI Tir- / nauiensis, Caes. Maiest. Historici, &c. opera ac studio nunc de- / mum in lucem proferuntur: / Vnà cum rerum ad nostra usque tempora gestarum Appendici- / bus aliquot, quorum seriem uersa Pagi- / na indicabit. / Accessit etiam locuples Rerum & uerborum toto Opere / memorabilium INDEX. / Cum Caes. Maiest. gratia & priuilegio ad annos sex / BASILEAE, EX OFFICINA OPO- / RINIANA, 1568. Одломак који наводи не налази се на стр. 442, како то стоји у напомени, већ на стр. 452. Ово дело наводи Орбин (н. д., стр. 197), али без икаквих података о месту на којем се говори о Лукаревићу.

И међу лицима из шеснаестог века које Апендини први обрађује има неколико оних који се литературом нису бавили (или је бар то остало непознато): такав је Марин Гучетић (стр. 47), нераздвојни сапутник Марина Геталдића, којему је овај отуда посветио књигу *Variorum problematum collectio*¹⁵, затим Тома Орсинић (стр. 88), барски надбискуп, Антун Бунић (стр. 313) и Ђовани Музонио (стр. 318); међу онима који јесу били писци, али не и Дубровчани, у шеснаестом веку живели су Џамбатиста Одијерна (стр. 48–49), Карло и Теодор Белео (стр. 312 и 313).

Међу личностима које су живеле у седамнаестом веку посебне одељке добијају нумизматичар Марко Томо Басељић¹⁶ (стр. 25), Дионисије дела Торе (стр. 88), исповедник папе Павла V и потом бискуп¹⁷, а за којег Апендини утврђује да је умро 1624. године, затим знамените дубровачке дипломате из времена непосредно после великог земљотреса 1667. године, Маројица Кабожић и Ђуро Бућа (стр. 120–121), као и Лука Гучетић, посланик код цара Леополда I, од којег је добио угарско племство (стр. 123). Међу неколико сликара о којима Апендини први говори овом столећу припада Бенедикт Стај старији (стр. 209–210), о којем доноси бројне биографске податке (али међу њима нема основних, као што је време рођења и смрти), као што и описује и анализира немали број његових дела, свакако на основу информација које је могао да добије од његовог унука Ива, којег у овом одељку помиње. Коначно, у поглављима о писцима на народном језику, уз Бара Бетеру поменута је и његова кћи, Пава као мајка „великог Руђера Бошковића“ (стр. 239), уз напомену да је у часу смрти (а то је било 1777. године) умрла са 103 године¹⁸.

Од личности из осамнаестог века које не налазимо код дубровачких биографа, а које нису били писци, Апендини само узгредно помиње Луку Антуна Соркочевића (стр. 115) као дипломату „обожаваног“ на двору Јосипа II, а о којем је лепе речи забележио Пјетро

¹⁵ *Marini Ghetaldi patricii Ragusini variorum problematum collectio. Cum privilegiis. Venetiis apud Vincentium Fiorinam 1607.*

¹⁶ Апендини га зове Томо Басељић; његово пуно име и основне биографске податке утврдио је Милан Решетар, *Дубровачка нумизматика*, I, Сремски Карловци, 1925, стр. 595–596. В. и Ж. Муљачић, *Томо Басиљевић-Басељи претставник просвећења у Дубровнику*, САН, Посебна издања, књ. ССХСХ, Одељења литературе и језика књ. 8, Београд, 1958., стр. 4.

¹⁷ В. S. Dolci, *Monumenta historica Provinciae Rhacusinae Ordinis Minorum S.P.N. Francisci*, Neapoli, 1746., стр. 61; В. Rode, *Necrologium Fratrum Minorum de Observantia Provinciae S. Francisci Ragusii*, edidit notisque illustravit P. Benvenutus Rode O.F.M., Ad Claras Aquas, 1914., бр. 365.

¹⁸ Вероватно је још у Апендинијево време у Дубровнику била жива успомена на прославу стотог рођендана Паве Бетера Бошковић – в. писмо Анице Бошковић о томе у: Vladimir Varićak, *Drugi ulomak Boškovićeve korespondencije*, Rad JAZU, 193, 1912.

Метастазіо у писму Руђеру Бошковићу¹⁹; затим у поглављу о песницима из 18. века (1.2.5) о Марину и Антуну Соркочевићу (стр. 161) у одељку о академији коју је у својој кући онај први окупљао; радове три сликара из овог столећа, Пала Гучетића млађег (стр. 211–212)²⁰, Петра Катужића²¹ (стр. 212) и минијатуристе Гргура Иванелића (стр. 212–213), Апендини је имао прилике да види у кући Стај (како то примећује у сва три одељка), а можда и још понегде, па уз понеки биографски податак доноси доста исцрпну анализу њихових дела; у поглављу о песницима на српском језику из 18. века (2.1.4) помиње Ива Фаченду (стр. 246) уз његову сестру Марију, а затим и Катарину Соркочевић Басељић (стр. 246–247) због њене широке културе и изванредног познавања латинског језика, што је могао чути и од њеног сина Марка којег је, ако не другачије, свакако упознао у академији Миха Соркочевића²², и Франа Јоза Гундулића (стр. 248), којег је поменуо уз његовог ујака Франатицу Соркочевића, задржавши се на његовој дипломатској мисији у Бечу²³. Највише нових личности из 18. века Апендини помиње у поглављу које треба да допуни пропусти у претходном делу књиге (2.2.8), а међу њима као оне који нам нису познати као писци можемо издвојити Евгенија Басељића (стр. 305), Влаха Паолија (стр. 314), цариградског патријарха, који је на том месту наследио свог ујака Јера Франа Бунића, па је и поменут у одељку о њему²⁴, затим Мата Кунића, који је поменут као брат „великог Рајмонда“, Николу Ивића и Ива Салатића старијег (стр. 315), за којег

¹⁹ OPERE / POSTUME / DEL SIG. AB. PIETRO / METASTASIO / DATTE ALLE LUCE / DALL'ABATE CONTE D'AYALA / TOMO III. / IN VIENNA / Nella Stamperia Alberti / MDCCXCV; вероватно због штампарске грешке, Апендини бележи да је писмо на стр. 183, али оно се налази на стр. 283–285. Овом Соркочевићу је Кунић упутио епиграм *Ad Lucam Antonii de Sorgo rogantem, utin Rogerii Boscovich parentibus aliquid scriberet* у којем се жали што не може да напише „funereum carmen“ Руђеру Бошковићу (*Urbani Appendini Cler. Reg. Scholarum Piarum et in Lyceo Ragusino Philosophiae ac Matheseos Professoris Carmina accedunt selecta illustrium Ragusinorum poemata*, Pars prima, Ragusii, 1811, typis Martechinianis., стр. 280).

²⁰ О њему в. Krupo Prijatelj, *Slikari XVII i XVIII stoljeća u Dubrovniku*, SHP, 1949, стр. 267.

²¹ Умро је пред сам крај 18. века, свакако у време када је Апендини већ био у Дубровнику; в. исто, стр. 264–272.

²² Rudolf Maixner, *O akademiji Miha Sorokočevića* Građa za РКН, 23, 1952., стр. 59.

²³ Функцију дубровачког посланика у Бечу Франо Јоза Гундулић вршио је од 1766. до 1773. године, када је умро; в. његова писма из Беча: ДАД, Преписка¹⁸ 133.3172–135.3174.

²⁴ Извор за ову кратку белешку о „побожном и ученом прелату“ („Prelato anche egli di pietà, e di dottrina“) јесте већ поменуто писмо Пијерка Соркочевића; у њему Соркочевих говори о томе да је Паоли наследио Бунића на месту цариградског патријарха и да би уношењем његовог имена „почаствовао успомену на доброделног прелата, горљивог, побожног и посвећеног проповедима, и учинио задовољство рођацима из две породице“ („avrebbe onorato la memoria d'un buon Prelato zelante, pio e dedicato all'orazione, ed avrebbe data soddisfazione alli parenti di due famiglie“).

Апендини каже да је био „поштован због свог доброг укуса у писању на латинском“²⁵; међутим, дела овог тада веома цењеног учитеља данас нам нису позната²⁶; највероватније писац није био ни Вице Марија Волантић млађи (стр. 315), за којег од Апендинија сазнајемо да је био службеник Републике и да је био познат по свом познавању математике, филозофије и по својим „духовитим потезима“²⁷, а којег свакако не треба мешати са знатно старијим истоименим рођаком, аутором рукописног приручника географије из 1694. године²⁸; највероватније је овде реч о дубровачком конзулу у Ливорну у периоду од 1759. до 1763. године и капетану Лазарета из 1787. године²⁹.

Коначно, и међу странцима који су боравили у Дубровнику (2.2.9) појављује се велики број личности о којима биографи не говоре, а који се не могу убројати у дубровачке писце, али су одиграли извесну улогу у развоју дубровачке књижевности и културе, барем неки од њих или барем посредно. Са свецима и блаженима који су боравили у Граду, реално или макар у легенди, може се рећи само ово последње, а Апендини их је унео у последњем тренутку на подстицај Пијерка Соркочевића³⁰, који је сматрао да су ти свецери не само украсили нацију, већ је и изградили, што је Апендини благо преформулисао и поновио у помену Антона Фататија (стр. 315–316). За неколико наставника различитих предмета у дубровачкој школи Апендини је дао макар приближно тачно доба њиховог боравка у Дубровнику: Никола Ветено око 1333. године, Антонио из Ферма, за којег зна да га је довео Мартолица Пријевић, десет година касније, извесни Андреа (1346) и Петар (1347, стр. 316), Данијеле Кларио, који је своју каријеру у Дубровнику почео нешто пре почетка шеснаестог века³¹, баш као што је и Николаус

²⁵ „[...] stimato pel suo buon gusto nello scrivere in Latino [...]“. Реч је свакако о Ивану Салатићу, сину Божа, који је умро 2.11.1794, јер је Иван Салатић млађи био увелико жив у време када је Апендини ово писао (+1824), в. N[iko] I. Gjivanović, *Ne-koliko priloga literarnoj prošlosti dubrovačkoj II*, Prava Crvena Hrvatska, I, br. 31, 14.10.1905.

²⁶ О њему в. Vicko Adamović, *Gragja za istoriju dubrovačke pedagogije*, sakupio ~, Zagreb, 1885., стр. 112-113; J. Posedel, *Povijest gimnazije u Dubrovniku*, »Program č.k. velike državne gimnazije u Dubrovniku za šk. 1901–1902, стр. 4; N. Gjivanović, *Nekoliko priloga literarnoj prošlosti dubrovačkoj II*, Prava Crvena Hrvatska, I, br. 31, 14.10.1905.

²⁷ „[...] VINCENZO VOLANTI impiegato al servizio della Republica [...] per la sua cognizione nelle filosofie, e matematiche, e per i suoi tratti di spirito [...]“.

²⁸ Рукопис Завода за повијесне знаности ЗПЗ ИЦ ХАЗУ D.a. 41 (в. М. Pantić, *Ru-kopisi negdašnje biblioteke Bizaro...*, стр. 586-587).

²⁹ Уп. ДАД, *Prep.*¹⁸ 66.3105; Cons. Rog. 195, 52^v-53 (22.05.1787); уп. и његове исказе пред Малим вијећем (*Prep.*¹⁸ 136.3175 и 137.3176) и спор који је са својом породицом водио против становника села Гргурићи крај Сланог (Cons. Rog. 185, 179-179^v, 30.07.1776).

³⁰ Нав. писмо П. Соркочевића Ф. М. Апендинију.

³¹ K. Jireček, *Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner*, Archiv für slavische Philologie, XXVI, 1904. стр. 199: био је ректор дубровачке школе од 1485. до 1505, када је постао канцелар и ту остао све до своје смрти 5. октобра 1523; према подацима у Hrvatski biografski leksikon II, стр. 693, у Дубровник је дошао 1482. године.

Петрејус дужност ректора обављао од 1538, а не од 1546. године – како тврди Апендини – све до 1550 – како он тачно доноси³², Нашимбене Нашимбени, од 1560. до 1570. године³³, којег је наследио Франческо Сердонати и остао на том месту до 1581. године³⁴, а њега пак Доменико Тати, за којег нема друге податке³⁵ (стр. 318), затим браћа Аурелио и Џамбатиста Амалтео, од којих је први у Дубровник дошао 1545. године³⁶ (а не 1546, како то тврди Апендини) и ту остао вероватно до 1554, док је други стигао у Дубровник средином 1558. или почетком 1559. и у њему остао до новембра 1561. године³⁷ и био управник дубровачке школе 1560–1561. године³⁸, а не секретар Републике, како то мисли Апендини (ту је дужност обављао њихов брат Корнелио [Cornelio]³⁹), док њихов брат Ђироламо, којег Сладе наводи међу другим странцима који су боравили у Граду, а за које жали што их није поменуо (*Fasti...*, стр. 66), заиста никада није боравио у Дубровнику⁴⁰, како то Апендини констатује (стр. 319); иза тога помиње и низ језуита који су предавали „лепу књижевност“, Џамбатисту Толомеија, Пјетра Лацарија, Сантија Гвидија, Карла Сантинија и Антонија Морчелија (стр. 319)⁴¹. Међу лекарима, поменуо је двојицу с краја петнаестог

³² Заиста постоји документ о његовим примањима из 1546. године, који у *Zibaldoneu* (II, стр. 346) бележи и Иван Марија Матијашевић (уп. А. К. Matas, *Poviest gimnazije u Dubrovniku*, Program с. к. velikog државног gimnazija u Dubrovniku за шк. 1882/83. godinu., стр. 18, нап. 1); међутим, Јорџо Тадић (Joržo Tadić, *Nikola Petreius, rektor dubrovačke gimnazije (1538-1550)*, Прилози за КИФ, XVIII, 1938, стр. 396) помера његов долазак на 1538. годину.

³³ Нашимбени је, заправо, отишао из Дубровника нешто пре истека уговора, 1569. године (А. К. Matas, н. д., стр. 23).

³⁴ Ове податке доноси, према *Zibaldoneu* (II, стр. 338), и А. К. Matas (исто, стр. 24).

³⁵ Татија као свог наследника заиста је, како каже Апендини, поменуо Сердонати у свом издању дела Луја Цријевића Губерона *De Turcarum origine* (Florentiae apud Antonium Patavinum 1590); могао је, међутим, Апендини да забележи да Дидак Пир помиње Татија у три своје песме: у једном епиграмском дистиху у којем истиче да је био милостивог срца, у епиграму 13 прве књиге *Moralium carmina* назива га „Tatte senex“, а у 59, заклинјући се да више неће певати, тај посао препушта између осталих и Татију.

³⁶ J. Tadić, *Nikola Petreius...*, стр. 397.

³⁷ *Notizie delle vite ed opere scritte da' letterati del Friuli raccolte da Gian-Giuseppe Liruti [...]*, tomo secondo, Venezia, MDCCCLXII (фототипско издање: Bologna, 1971), стр. 41–42.

³⁸ А. К. Matas, н. д., стр. 21. Само је Џамбатиста – а не сва три брата, како тврди Апендини – из Дубровника отишао у Рим (пошто се најпре врло кратко задржао у Венецији), где је постао члан академије „delle notti vaticane“ и заузео врло високе положаје у папској курији (*Notizie delle vite ed opere scritte da' letterati del Friuli raccolte da Gian-Giuseppe Liruti [...]*, tomo secondo, стр. 42–43).

³⁹ G. G. Liruti, н. д., стр. 36.

⁴⁰ G. G. Liruti, н. д., стр. 31–32: Ђироламо је од 1539. до 1558. боравио Сераваллеу (Serravalle), а потом све до своје смрти 1574. у родном Одерцу (Oderzo).

⁴¹ Ова имена могао је да нађе у документу *Catalogo dei maestri della Compagnia di Gesù nel Collegio di Ragusa* (в. Д. Павловић, *Ђорђе Башић, дубровачки биограф XVIII века*, Београд, Библиотека „Прилога“, 1931., стр. 11, нап. 1), или пак *Alcune memorie storiche di questo Collegio di Ragusa*, према којем је Драгољуб Павловић донео списак учитеља у дубровачком Колегијуму (О школским приликама у Дубровнику XVII века, стр. 83–85). За Гвидија и Сантинија обавестио га је и Пијерко Соркочевећ у наведеном писму.

века, Антонија Виторија и Франческа Аргилагу де Валентија, као веома образоване људе који су подстицали младе дубровачке племиће да се укључе у расправе које је водио Ђурађ Драгишић, и одмах уз њих и њему савременог главног лекара Републике Џамбатисту Паганија (стр. 320), а нешто касније и Антонија де Сену (стр. 324), чије је деловање у Дубровнику – иако с прилично великом грешком у вези с дужином трајања тог боравка – врло добро приказао изневши сажето садржај његове шесте *Центурије* у којој доносе извештаје о својим медицинским интервенцијама у Дубровнику⁴²; уз Де Сену Апендини је поменуо и лекара из свог времена, акушера Лоренца Ђиромелу (стр. 324). Нашло се у *Белешкама...* места и за славне дубровачке госте Сицизмонда Малатесту (стр. 322) и Пјетра Содеринија (стр. 322–323), али и за Пјерфранческа Паризија из Милана, секретара Републике око 1570, а који се у књизи нашао само зато што се његова кћи Катарина удала за Матеја Стаја, иначе чукундеду славног песника Бенедикта (стр. 323).

Срећом, знатно више личности о којима дубровачки биографи не говоре засебно спадају у широко схваћену категорију писаца дубровачке књижевности. Иако и они већином припадају другој половини 18. века, ипак и међу њима има неколико знатно старијих личности. Тако у писце из 14. и 15. века спада Јаков Дубровчанин (стр. 84), доминиканац, писац увода у *Псалме Давидове*, којег Цријевић помиње у својој историји дубровачких доминиканаца, а према њему и Колети у

⁴² Антонио де Сена је уредно бележио ток многих својих лекарских интервенција и када би сакупио сто таквих дневника лечења, објављивао би их у засебним књигама, каквих је за живота издао седам, а касније су објављене и све заједно. Читава шеста *Центурија* посвећена је његовој пракси у Дубровнику; први пут је објављена у књизи *Curationum Medicinalium / AMATI LVSITANI / MEDICI PHYSICI / PRAESTANTISSIMI / CENTVRIAE DVAE, / Quinta videlicet ac Sexta, / In quarum vltima Curatione continetur / Colloquium eruditissimum, in quo doctissime / disputatur, & agitur de curandis / capitis vulneribus / Cum Indice omnium curationum quae ipsis Centurijs continentur, / omnia nunc primum in lucem aedita. / Cum Priuilegio Illustriss. Senatūs Veneti. / [типoграфска марка] / VENETIIS, / Ex Officina Valgrisiāna, / MDLX* (интернет издање: http://alfama.sim.ucm.es/dioscorides/consulta_libro.asp?ref=X532958526&idioma=1); Јорџо Тадић (*Jevreji u Dubrovniku...*, стр. 291) наводи лионско издање из 1564. године (*AMATI / LVSITANI / MEDICI PHYSICI / Curationum me- / dicinalium, / CENTVRIAE DVAE / QUINTA ET SEXTA. / In quarum vltima curatione, continetur / Colloquium eruditissimum: in quo do- / ctissime disputatur, & agitur de curandis / capitis vulneribus. / Cum Indice omnium curationum, quae ipsis / Centurijs continentur, omnia nunc / primum in lucem edita. / [типoграфска марка] / LVGDUNI, / Apud Gulielmum Rouillium. / Sub scuto Veneto. / MDLXIV*) сматрајући га првим. Апендини је, међутим, познавао издање свих седам *Центурија*, које у овом одељку и наводи, и према њему је донео сажети садржај *Шесте центурије* (*Curationum medicinalium Amati Lusitani medici physici ... Tomus secundus, continens centurias tres, quintam videlicet, sextam, ac septimam non antea impressam. In vltimaque curatione centuriae sextae continetur colloquium eruditissimum, in quo doctissime disputatur, Venetijs, apud Vincentium Valgrisium, 1566, или неко млађе издање*). Детаљније износи садржај *Шесте центурије* Милан Решетар (*Amat Lusitanac...*), а према њему Јорџо Тадић (*J. Tadić, Jevreji u Dubrovniku do polovine XVII stoljeća, Sarajevo, 1937., стр. 291–295*).

историји дубровачке цркве⁴³. Крајем 15. века стварао је Плачид Менчетић (стр. 92–93), бенедиктински монах, стручњак за црквено право, чији је рукописни сажетак „Грацијанових декрета“ (*Concordantia discordantium canonum*) Апендини нашао забележен у књизи бенедиктинског историчара Маријана Армелина (Mariano Armellino, 1657–1737)⁴⁴. Иако странац, у дубровачку литературу укључио се и Стефано Фијески, дугогодишњи секретар Републике и ректор тамошње гимназије⁴⁵ (стр. 318). У другој половини петнаестог и почетком наредног века деловао је Феликс Петанчић (стр. 82) као преписивач и минијатуриста у скрипторијуму Матије Корвина и његовог наследника Владислава II, а затим и дипломата овог потоњег, уз то и аутор три историјска и војно-стратегијска списа; извор за кратку белешку о њему потиче из дисертације немачког историчара Сикста Шира, а то је заправо цитат аутобиографског записа мађарског хуманисте Миклоша Олаха из његовог дела *Hungaria et Attila*, у којем се он присећа управника дворског скрипторијума; до њега је Апендини дошао свакако посредно, како то показује непрецизно датирање издања (*circa il 1670*)⁴⁶. Иако странац, у дубровачку књижевност улази и Филип де Диверсис, превасходно својим *Описом Дубровника*, али и својим говорима у славу угарских краљева Сигисмунда и Алберта (стр. 316–317); коначно, о Де Диверсисовом *Опису...* написао је „јадну елегију“ Николо Лацирија (стр. 317); о личности, а поготову о неком књижевном раду Данијела Растиха (стр. 318) ни данас не знамо ништа више од онога на шта нас је упутио Апендини, а то је да о њему Алдо Мануцио (Manu-

⁴³ [Giacomo Coleti] ECCLESIAE / RAGUSINAE / HISTORIA / AUCTORE / DANIELE FARLATO / PRESBITERO SOCIETATIS JESU, / ET JACOBO COLETO / OLIM EJUSDEM SOCIETATIS ALUMNO. / VENETIIS, MDCCC. / Apud Sebastianum Coleti. / SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO., стр. 296. Уп. *Monumenta Congregationis S. Dominici de Ragusio*.

⁴⁴ *Bibliotheca Benedictino Casinensis sive Scriptorum Casinensis Congregationis alias S. Justinae Patavinae qui in ea ad haec usque tempora floruerunt operum, ac gestorum notitiae* Auctore Reverendissimo Patre D. Mariano Armellini ... Pars prima, Assisii, typis Feliciani, & Philippi Campitelli fratrum, 1731, Pars altera, Assisii, Andrea Sgariglia, 1732.

⁴⁵ Ређино му је упутио песму *Ad stephanum fliscum soncinensem triuium doctorem* (М. Ређетар, *Pjesme Ivana Lovra Regina, dubrovačkoga kancelara XV vijeka*, Грађа за РКН, 3, 1901., стр. 8), као и пригодну песму *Ad eundem Stephanum pro ortu filii sui Idem Jo. Lau.* (исто, стр. 10); на прву песму Фијески је одговорио прозним саставом који у рукопису носи наслов *Responsio eisdem stephani* (исто, стр. 8–10).

⁴⁶ Највероватније је реч о штампарској грешци и да је требало да стоји *circa il 1760*, пошто је реч о књизи: Xystus Schier, *Dissertatio de regiae Budensis Bibliothecae Matthiae Corvini ortu, lapsu, interitu et reliquiis*, Vindobonae, Schulzius, 1766 (друго издање: Vindobonae sumptu F. J. Rötzel, 1799); ово дело, нажалост, нисмо имали прилике да консултујемо, већ само запис о Петанчићу према издању: Miklós Oláh, *Hungaria et Attila* (интернет издање, <http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b151/ch17s01.html>, 21.12.2005): „Praefectus his Felix Ragusinus Dalmata et ipse iam senex mihi cognitus, qui non modo Graece et Latine, sed Chaldaice et Arabice doctus; praeterea in ipsa quoque pictura exercitatus sedulo advertebat, ne quis error in describendis libris committeretur.“

zio) говори у посвети упућеној Данијелу Кларију као о изузетној личности и писцу оног доба⁴⁷.

У шеснаестом веку живело је и стварало неколико особа које у историју дубровачке литературе уводи Апендини: прва од њих је Нада Бунић (стр. 232), којој је Михо Моналдовић упутио један сонет⁴⁸ у којем недвосмислено тврди да је и она била песникиња, што је ско-рашње откриће њене збирке *Difesa de le rime et prose* недвосмислено потврдило⁴⁹. Иако није Дубровчанин, у ово доба у Граду је живео и деловао познати хуманиста са Крфа, Никола Петрејус (стр. 318). Данас добро познатог песника и драмског писца Антуна Сасина (стр. 284) у књижевну историју такође уводу Апендини кратком белешком коју је о њему оставио у поглављу о „старом словенском театру Дубровчана“ (2.2.4) и у којој стоји да нема никаквих вести о његовом животу, као и да је саставио многе комедије које нису недопадљиве, али су неке изгубљене, док сачуване обилују празнинама; то нас упућује на неки рукопис Сасинових драмских текстова који је Апендини видео или га је – што делује вероватније – о њему обавестио неки од његових информатора, можда Ђуро Ферих чија песма у *Елогијима* под бројем 61 носи наслов *Antonij Sassi de Comedijis*⁵⁰. Вероватно је на сличан начин дошао и до једнако скромних информација о нешто млађем Сасиновом савременику, Мартолици Рањини (стр. 226), начинивши при томе и грешку, тврдећи да га у својим песмама помиње много познатији дубровачки песник, иначе његов стриц, Динко Рањина: Мартолица се родио 1575. године, а целокупна поезија Динка Рањине која је сачувана настала је до 1563. године⁵¹; управо та грешка поново нас води ка Ђуру Фериху као Апендинијевом извору јер је његова елогија бр. 157

⁴⁷ Алдо Мануцио на крају посвете упућене Данијелу Кларију свог издања *Sedulii, Iuvenci, Aratoris Opera* (1502) пише: „Daniel Restius noster, homo integerrimus nec non tam moribus quam literis ornatissimus“ (*Aldo Manuzio Editore*, стр. 36).

⁴⁸ *Rime per le signore Speranza e Giulia di Bona*. In: *Rime del Sign. Michele Monaldi*. Alla molto illustre Signora, Signora Fiore Zuzzeri Pescioni. Con Privilegi. In Venetia. presso Altobello Salicato. MDIC, л. 7; доскорашња знања о Нади Бунић в. у: Zdenka Marković, *Pjesnikinje starog Dubrovnika*, Zagreb, 1970, стр. 47-55.

⁴⁹ Ennio Stipčević, *Obrana rima i ugleda. Knjiga "Difesa de le rime et prose" (1569) Nade Bunić, pronađena u Sieni, najranija je poznata tiskovina hrvatske pjesnikinje*, Vijeće, XII, 2004, бр. 270, стр. 6; Iva Grgić, Tonko Maroević, *Petrarchismo in assenza d'amore: il canzoniere di Nada Bunić*. У: *Petrarca i petrarkizam u hrvatskoj književnosti* (zbornik radova s međunarodnog simpozija održanog od 27. do 29. rujna 2004. u Splitu), Split, 2006. Пун наслов књиге која се чува у Сијени, Biblioteca Comunale degli Intropati, под сигнатуром А-18, гласи: *Difesa de le rime et prose de la signora Speranza et Vittoria di Bona in difesa del suo honore & contra quelli che ricercò farsi infamia con sue rime*; посвета је датирана „da l'ingrata patria adi 4 settembre 1569“ објављена највероватније те, или наредне, 1570. године.

⁵⁰ *Елогији*, л. 14.

⁵¹ До сада најисцрпнија студија о животу и раду Мартолице Рањине: Драгољуб Павловић, *Мартолица Рањина – дубровачки песник XVII века*, Прилози за КИФ, XXIII, 1957, стр. 223–236.

насловљена *Martolize, seu Marci Aranei*, и у њој се Мартоличини стихови доводе у везу с Динковим, који заиста упућује две посланице извесном Марку Рањини (песме бр. 152 и 226), назвавши га у једној пријатељем, а у другој братом⁵². Такође на прелазу из 16. у 17. век живео је Мато Градић (стр. 315), којег можемо сматрати писцем једино на основу Апендинијевих речи да га као таквог славе Виктор Бесали „и други“: ову личност, којој је италијански бенедиктинац Феличе Пасеро (Felice Passero) посветио једну своју књигу, како је то уочио још Игњат Ђурђевић⁵³, Бесали у три песме које су данас једини траг његовог пера не помиње, али не можемо искључити могућност да о њему говори у оди коју Апендини очигледно познаје (стр. 122) и у којој Бесали опева неколико својих славних суграђана. У шеснаестом веку живео је и један странац који је извесно, чини се краће време боравио у Дубровнику и вероватно том приликом саставио песму од седам елегичких дистиха у којима хвали Дубровник и Дубровчане, Пјерфилипо Асирели (Pierfilippo Asirelli, чешће у облику Assirelli), а која је објављена уз Будиславићево издање песме Дидака Пира *De illustribus familiis quae hodie Rhacusae extant anno MDLXXXII*. (стр. 326)⁵⁴. Коначно, и Дидак Пир, који се од свих странаца најчвршће уклопио у токове дубровачке литературе⁵⁵, добро познат дубровачкој књижевној и културној средини, ипак је код Апендинија први пут добио заокружен, могли бисмо рећи и развијен био-библиографски портрет (стр. 324–327).

⁵² Ђ. Ферић, *Елозију...*, л. 35^v–36; *Pjesni razlike Dinka Ranjine, vlastelina dubrovačkoga*, JAZU, SPH 18, Zagreb, 1891., стр. 82 и 118–119. Мартоличине посланице упућене Хорацију Мажибрадићу: *Pjesme Miha Bunića Babulinova, Maroja i Oracija Mažibradića, Marina Burešića*, JAZU, SPH, knj. 11, Zagreb, 1880., стр. 212.

⁵³ *Биографска дела Игњата Ђурђевића* (издао и објаснио Петар Колендић), Српска краљевска академија, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, Друго одељење: Споменици на туђим језицима, књ. VII, Београд, 1935., стр. 75. Реч је о делу *Il trofeo della Croce, trattato di don Felice Passaro, priore della congregazione cassinense. Al molto illustre signor Matteo di Gradi S.S. Con licenza de' superiori e privilegio*. In Venezia appresso Marco Alberti; целокупан текст посвете и Пасеров сонет Градићу посвећен доноси П. Колендић у: *Биографска дела...*, нап. 422, стр. 230–233.

⁵⁴ О овој Азирелијевој песми в. Ђ. Körbler, *Život i rad humaniste Didaka Portugalca, napose u Dubrovniku*, Rad JAZU, 216, 1917, стр. 6; овог писца успели смо да идентификујемо као блиског сарадника дуче Козима I Медичија и његовог сина, кардинала Ђованија, током седме деценије шеснаестог века, аутора рукописне песме *De lamentatione Christi in cruce pendentis* упућене Јовани Хабзбуршкој 18. марта 1577. године, као и још неких пригодних песама на латинском језику (<http://documents.medicci.org/>), као и нотара у викаријату Сан Минијата у првој половини осме деценије истог века (<http://www.comune.san-miniato.pi.it/ospiti/archivio/inve/Vicariato/civili1.html>, 21.04.2006). Аутор је књиге *Petri Philippi Assirellii Rocchensis carmina*, Florentiae. apud haeredes Iacobi Iuntae, 1597.

⁵⁵ В. Злата Бојовић, *Хуманиста Дидак Пир у кругу дубровачких песника*. У: Злата Бојовић, *Ренесанса и барок. Студије и чланци о дубровачкој књижевности*, Београд, 2003, стр. 145–153 (први пут објављено у: Научни састанак слависта у Вукове дане, 20/1, 1991, стр. 55–63).

Три писца која Апендини уводи у историју књижевности живе-ла су и деловала у пуном 17. веку. Мата Мара Бунића (стр. 123) Апендини је као значајног дипломату укључио у поглавље о политичарима, али није знао – како је то већ речено – за његову песму о великом дубровачком земљотресу. Слично ствари стоје и са Франом Гундулићем (стр. 192), сином славног песника *Османа*: о њему говори као о успешном ратнику и очигледно не познаје његов дневник са путовања од Беча до Москве⁵⁶, али ипак први доноси основне биографске податке о њему (уз понеку грешку), па и један библиографски податак, упућујући читаоца на Гундулићев портрет у делу познатог француског генерала и писца Сен Евремона⁵⁷. Као о писцу Апендини говори о Влаху Сквядровићу (стр. 274), кратко га поменувши на крају поглавља о бурлескним и сатиричним спевовима у групи од десетак дела овог жанра о којима неће говорити детаљније јер није имао „прилике да их држи међу рукама“⁵⁸. Свакако је због тога Апендини и направио велику грешку сместивши његов идилични спев *Мачус и Чавалица* међу дела комичног карактера⁵⁹, па је то писцу досад најопсежније студије о Сквядровићу, Драгољубу Павловићу, био „сигуран знак да је није ни читао“⁶⁰, што је, уосталом, и сам Апендини рекао. Тешко је одредити откуда нашем писцу информација о овом делу: једино што је извесно да у овом случају треба искључити Ђура Ферића као информатора јер песма бр. 67 у његовим *Елогијима*⁶¹ показује да је он познавао садржај овог спева, али не и његовог аутора, дакле све супротно од Апендинија. Два-три биографска податка које доноси, иначе тачна (да је био свештеник са Колочепа и да се истакао својим радом у надбискупској курији крајем 17. века)⁶², упућују на неког информатора који је познавао документа дубровачке надбискупије.

Највећи број писаца о којима Апендини говори, а које не налазимо у великим делима дубровачке биографије живели су и стварали

⁵⁶ *Viaggio del Signor capitano Gondola* (пріг. Мірко Деановић), *Starine*, 41, 1948, стр. 7–59. У преводу је тај дневник објавио Петар Франасовић: *Putovanje iz Beča u Moskov godine 1655*, *Dubrovník, zabavnik za god.* стр. 1868, 57–88.

⁵⁷ OEUVRES / MELÉES / DE / MR. DE SAINT - EVREMOND, / Tome VII. / Qui contient le Tome Second des / MELANGES / Eurienses. // A AMSTERDAM, / Chez Pierre Murtier, Libraire / sur le Vygendam. / MDCCVI. / Avec Privilege de N.S. les Etats de Hollande & Westfrise, стр. 191. Детаљан опис ове ретке књиге уступио нам је проф. Мирослав Пантић, на чему у се и овом приликом захваљујемо.

⁵⁸ „[...] produzioni, delle quali noi non entriamo in particolarità, perchè non abbiamo avuto il vantaggio di averle tra le mani [...]“

⁵⁹ Ову грешку је запазио још први његов издавач: в. Fran Kurelac, *Runje i pahuljice, pjesni podrugljive i pastirske, ponajveć dubrovačke*, Zagreb, 1866–1868, стр. LV.

⁶⁰ Д. Павловић, *Влахо Сквядровић (Squadri)*. У: Драгољуб Павловић, *Старија југословенска књижевност*, Београд, 1971, стр. 403–418 (први пут објављено у: *Rad JAZU*, 259, 1937, стр. 410.

⁶¹ *Incerti Auctoris de amoribus Macjuscij, et Cjavaliz[a]e*, л. 15^v.

⁶² Уп. Д. Павловић, *Влахо Сквядровић...*, стр. 403, 406, 409.

у 18. веку. Међу њима има неколико оних чији живот и рад претежно падају у прве деценије тог столећа, па су се могли наћи у Цријевићевом, а нарочито у Сладином зборнику. То је случај с двојицом писаца које Апендини придодaje иначе немалом корпусу дубровачких историчара. Први од њих је Михо Марија Милишић (стр. 14), рођен 1711, а умро 1798. године; Апендини је очигледно добро познавао његов рад, можда чак и самог аутора, тако да о њему наводи важније биографске податке (годину рођења и смрти, школовање, деловање у својству аустријског конзула), али испушта – јер му можда није ни била позната – по Милишића врло похвалну вест да је Сенат 1777. године намеравао да га предложи папи за дубровачког надбискупа (други кандидат је био Иво Божа Салатић), али је он то, изгледа, одбио, тако да је предложен Грегорио Лацари (Lazzari)⁶³; затим помиње да је неговао „илирске музе“ и епиграфију, али не наводи појединачна дела тих врста⁶⁴, а потом говори о два вероватно најзначајнија Милишићева историјска дела, које он спаја у једно: *Regum Slavorum, et Bosniensium Ducum brevis historia, cui Slavonicae Ecclesiae accedit Chorographia*. Прво од ова два дела, које познавао и цитирао га (Т1, стр. 123; стр. 315) представља својеврсну компилацију прве историје српског народа, дела Павла Јулинца *Краткое введеније въ ѿсторію происхожденія славено-сербскаго народа*, и историјских радова Сара Цријевића⁶⁵; друго дело, *Slavonicae Ecclesiae Chorographia*, штампано је још за Милишићевог живота у књизи Ђерђа Праја *Specimen Hierarchiae Hungaricae*⁶⁶ и необично је да то Апендинију није познато јер је из кратке и одмерене оцене овог дела коју даје очигледно да га је видео.

Други посленик на пољу дубровачке историје којег Апендини први помиње јесте необични мркањско-требињски бискуп Шишко Ту-

⁶³ ДАД, *Cons. Rog.*, 186, л. 125^v–126^v (17.7.1777) и 127^v (18.7.1777).

⁶⁴ Данас нам је познато неколико производа Милишићеве „илирске музе“: *У хвалу Шумета кога Бодин краљ словински дарова редовницима с. Бенедикта годишта Господинова 1100* – ово дело анонимно је објављено уз издање дела Лука Миха Бунића *Арион у ријеку, Аретуза у гору* (Martecchini, Dubrovnik, 1864); в. Petar Kolendić, *Rukopisi Gimnazijske biblioteke u Dubrovnik*, Srđ, VI, 1907, стр. 991; *Светом Луиђију Гонцаги богољубне младости бранитељу пјесан* (аутограф у МБД, бр. 1459); *На час славнијех мученика светијех Кристина и Кристинијана* (рукопис у библиотеци манастира Мале браће у Дубровнику, бр. 1966); у писму Антуна Крше Иву Бизару од 21.11.1797 (ДАД, Оставштина Бизаро, Кутија 1) Крша шаље данас изгубљену песму М. М. Милишића, за коју се у наредном писму (од 26.12.1797) каже да је у славу генерала Рукавине. Од Милишићевих натписа познат је само онај грофу Старенбергу (аутограф у библиотеци манастира Мале браће у Дубровнику, бр. 1809).

⁶⁵ В. Р. Kolendić, *Rukopisi Gimnazijske biblioteke...*, стр. 991.

⁶⁶ Објављено је под насловом *Chorographia Patriarchatus Ipekiensis autore abate Michaeli Maria Milischich, Caesareo-Regio, et Magni Ducis Hetruriae apud Ragusinos Consule* у књизи: Georgius Pray, *Specimen hierarchiae Hungaricae complectens seriem chronologicam archiepiscoporum et episcoporum Hungariae*, II, Posonii et Cassoviae, 1779, стр. 439-465. Превод на српски Александра Стојачковића у: *Сербскій летопись*, 1843, чест I, стр. 54-76.

дишевић (стр. 26–27), који је своју високу дужност вршио на турској територији више него ревносно, тако да је пред гневом турских власти морао да се склони у Дубровник; када га је папа 1745. године прекорио због тога што не столује у својој дијецези, Тудишевић је започео историјске студије којима је покушао да докаже да би његово седиште требало да буде у Стону, а не у Требињу⁶⁶; из тога је произишао обиман рукопис с насловом *Sopra il Titolo e Confini del Vescovato Tribunense, e Saculmiense. Proposta, e risposta, e replicazione alla detta risposta per ordine della Sacra Congregazione de Propaganda fide, anviata di Marzo dell'anno 1756. per uia d'Ancona ... Roma dall' Illmo Re^{mo} Monsig.^e Sig.^e Sigismondo Tudisi Vescovo Tribunense*⁶⁷. Апендини износи основне податке о ове две дисертације, које је највероватније држао у рукама (у шта нас уверава један цитат из друге од њих, Т1, стр. 104), и говори о великом броју докумената о мркањско-требињској бискупии које је Тудишевић сакупио⁶⁸, као и о његовој данас непознатој недовршеној серији биографија њених бискупа.

У опсежном одељку о Бенедикту Стају Апендини је говорио и о његовим првим успесима у академији Марина Орсатовог Соркочевића, па је узгредно дао неколико основних података о тројици њених чланова које Цријевић и Сладе нису уврстили у своје зборнике; њихова књижевна дела данас не познајемо, али се чини да Апендинијеве тврдње о њиховом бављењу књижевношћу нису непоуздане, поготову с обзиром на чињеницу да је у време изласка његове књиге доста њихових млађих савременика још било у животу. Први од њих је Марко Басељић млађи (стр. 161), поменут не само као елоквентни адвокат, већ и као латински песник и математичар⁶⁹. По скромним подацима које о њему имамо, он је рођен крајем прве деценије 18. века и живео је веома кратко⁷⁰, а чињеница да се ни у једном данас доступном извору не помиње као писац највероватније говори о скромном обиму, можда и једнаким донетима његовог песничког рада. За Франа Рађину Апендини тврди чак да је био „угледан латински песник, велики говорник и велики државник“ (стр. 161)⁷¹; данас, нажалост,

⁶⁶ Кратак и прегледан приказ ове необичне историје у: М. Пантић, *Себастијан Сладе Долчи*, стр. 155.

⁶⁷ Његов детаљан опис в. у: Мјо Brlek, *Rukopisi knjižnice Male braće u Dubrovniku*, JAZU, Hrvatska bibliografija, niz C, knj. 3, Zagreb, 1952., стр. 104, рукопис бр. 105.

⁶⁸ О богатству те збирке докумената говори и Себастијан Сладе у свом делу *De Ragusini Archiepiscopatus antiquitate*, Анкона, 1761, стр. LXXXIX (пун библиографски податак в. у: М. Пантић, *Себастијан Сладе-Долчи...*, стр. 154, нап. 35).

⁶⁹ „[...] eloquente avvocato, poeta Latino, e coltivatore delle matematiche [...]“

⁷⁰ Ж. Муљачић, *Томо Басиљевић-Басељи...*, стр. 5: отац Марка Басељића био је Циво Томо, који се оженио око 1706. године; како је Марко добио име по свом деди, свакако је био први син.

⁷¹ „[...] ragguardevole poeta Latino, grande oratore, e grand' uomo di Stato [...]“

можемо да потврдимо само последњу Апендинијеву тврдњу⁷², а једна од његових служби могла би барем да иде у прилог тези о поштовању које је стекао као латински песник и говорник: када је почетком 1786. године импресарио Антонио Брамбила предложио Сенату да он преузме бригу о дубровачком позоришту, међу три сенатора који су изабрани да начине „il Piano sopra il Pub[bli]co Teatro“ нашао се и Франо Рађина⁷³. Коначно, и за лекара Мата Братиса (стр. 161), који је мало боравио у Дубровнику и никако није био по вољи Влади можда због својих либертинских идеја које је највероватније ширио управо у Соркочевевићеву академији, Апендинијева тврдња да се бавио „лепом књижевношћу“ остаје једини траг његовог литерарног рада⁷⁴.

Ни књижевни рад Дамјана Бетондића старијег (стр. 247), такође рођеног на почетку 18. века⁷⁵, данас није познат. Апендини кратко говори о њему у оквиру нешто опсежнијег одељка о његовом брату Јозу и констатује да је и он био „илирски песник, како се то види из његових ретких преосталих стихова“⁷⁶, а Иван Стојановић тврди да је заједно с братом Јозом преводио драму *Исукрс судац* Стефана Тучија⁷⁷.

Сасвим је природно да је међу новим писцима у Апендинијевим *Белешкама*... највећи број оних који су се афирмисали – неки тек и почели да се укључују у књижевни живот Дубровника – након завршетка Сладиног рада на *Фастима*... Сматрајући, вероватно, да је временска дистанца с које пише о њима недовољна, повремено и с недоумицом да ли уопште треба да говори о њима, Апендини их је често помињао узгредно, по правилу им посвећивао врло мало простора, пружао само најосновније њихове биографске податке, а некада ни толико, и помињао само мањи део њиховог стваралаштва, често прећуткујући многа дела која је морао познавати. Тако је у поглављу о биографима сасвим кратко говорио о Миху Антуна Соркочевевићу (стр. 32), да би га сасвим узгредно поменуо и у поглављу о странцима у Дубровнику (стр. 317). Он је свакако представљао једну од значај-

⁷² Рађина је током осме деценије 18. века био дубровачки амбасадор на руском двору (ДАД, *Prep.*¹⁸, 3034 и 3058, fasc. XXVIII). Био је 1776. и посланик код папе, с којим је разговарао о тешком стању у којем се налазио дубровачки колегијум (ДАД, *Prepiska*¹⁸ 146.14.1803; садржај дела тог писма, али без помињања Ф. Рађине: Vice Adamović, *Građa za istoriju dubrovačke pedagogije*, стр. 120).

⁷³ ДАД, *Cons. Rog.*, 194, л. 11^v (20.02.1786).

⁷⁴ Основне податке о њему в. у: Risto Jeremić – Jorjo Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture staroga Dubrovnika*, II, Beograd, 1939. II, стр. 77; Miroslav Pantić, *Dubrovački lekari – književnici iz XVIII veka*, Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae, IX, 1969, стр. 27.

⁷⁵ Д. Бетондић је рођен око 1705. године, умро око 1775. В. Miroslav Pantić, *Damjan Betondić*. У: LPJ I, 229.

⁷⁶ [...] anche poeta Illirico, come ravvisasi da pochi suoi versi superstiti.“

⁷⁷ I. Stojanović, *Dubrovačka književnost*, Dubrovnik, 1900, стр. 235–236.

нијих личности дубровачког културног живота у 18. веку, а Апендини је с њим одржавао блиске везе од самог доласка у Дубровник: видели смо већ да се Марко Фаустин Гаљуф управо овом Соркочевићу захваљује 13. септембра 1792. за леп пријем тек пристиглог младог наставника, знамо да је у тада тек основаној Соркочевићевој академији Апендини активно учествовао⁷⁸, познато нам је неколико пригодних песама које је Апендини њему упутио, а од којих једна говори управо о Соркочевићевом елогију Рајмонда Кунића⁷⁹. У часу када је Апендини ово писао Соркочевић свакако више није био међу живима (умро је 25.11.1796), трагови његове културне и књижевне делатности свакако су уживали приличан углед у дубровачком друштву, па нам зато остаје да закључимо да је само поменута пишчева скрупулозност довела до тога да личност са изузетно богатом биографијом и библиографијом⁸⁰ буде приказана тако скромно. У поглављу о политичарима као о успешном дипломати говори и о стонском бискупу Франу Соркочевићу Бобаљевићу (стр. 118), којег је могао и лично познавати јер је умро 1800. године, а који је написао, или барем започео, биографију Игњата Ђурђевића на латинском језику.

Узгредно је поменут, у одељку о свом далеком претку Динку Златарићу, још један од значајних аутора дубровачке књижевности с краја 18. и почетка 19. века, Марин Златарић (стр. 229); од његових песничких дела Апендини је навео само превод *свих* Геснерових *Идила* – колико данас знамо, он је превео само *други* део (*Neue Idyllen* из 1772. године)⁸¹, док је први део (из 1756. године) превео Иван Салатић млађи⁸². Свакако да су почетком 19. века морала постојати и многа друга дела из богатог Златарићевог опуса какав данас познајемо⁸³, и свакако их је Апендини морао познавати, али се и на овом

⁷⁸ В. R. Maixner, *O akademiji Miha Sorkočevića*, стр. 57–67; Žarko Muljačić, *Dva priloga povijesti dubrovačkih akademija*, Radovi Instituta JAZU u Zadru, 4-5, 1959, стр. 323.

⁷⁹ В. ДАД, Збирка дон Луке Павловића, 15, стр. 357–363.

⁸⁰ Соркочевићев живот и – мање – рад приказао је Влахо Стулић у: *Biografie degli Italiani illustri*, I, Venezia, 1834, стр. 416–417; од новијих студија, поред већ поменутих Мајкснерове и Муљачићеве о раду његове академије, следеће могу пружити важније информације о његовом деловању: Žarko Muljačić, *Hrvatska izvedba jedne francuske komedije 1793. u Dubrovniku*, Republika, 1952, стр. 322–325; Franjo Fancev, *Pokrino-kat*, Građa za povijest hrvatske književnosti, 27, 1956, стр. 43–69; Rudolf Maixner, *Miho Sorgo – Sorkočević i Fortis u Parizu 1796*, Filologija, 2, 1959, 153–159; J. Vlahović, *Jedna dubrovačko - engleska književna veza u 18. stoljeću*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, I, 1960, стр. 254–271; Žarko Muljačić, *Miho Sorkočević i talijanski prosvjetitelji*, Прилози за КИФ, 28, 1962, стр. 243–253.

⁸¹ В. Петар М. Колендић, *Будимско издање Гундулићева “Османа”*, Срђ, IV, 1905, стр. 481.

⁸² П. Колендић, *Будимско издање Гундулићева “Османа”*, стр. 482, нап. 1; *Iz Gessnerove pjesme “D’abeti in un boschetto” po D.n Ivanu Salatiću dubrovačkome popu*, Dubrovnik, zabavnik Narodne štioniце dubrovačke, V/I, 1876, 10.

⁸³ Најицрпснији попис дела Марина Златарића в. у: П. Колендић, *Будимско издање...*, стр. 481, нап. 1.

месту уздржавао од шире обраде биографије и библиографије својих савременика.

На сличан начин су у поглављу о дубровачким писцима из 18. века налазимо обрађена три аутора. Прва од њих је Марија Фаченда Риги (стр. 246), која је Апендинија задивила превасходно својим образовањем (познавањем неколико језика), вероватно и гласом који ју је пратио у време настанка књиге (умрла је 1795. године), а међу писце је можемо убројати искључиво на основу „елегантних латинских писама“ (данас непознатим) која је размењивала са својим ујаком, знаменитим старинаром Ивом Алетином Наталићем. Знатно је обимнији опус Анселма Катића (стр. 248–249), фрањевца и мркањско-требињског бискупа, песника на сва три језика. И њега Апендини помиње само узгредно, као аутора оде посвећене смрти Франатице Соркочевића при крају одужега одељка о њему, бележећи само да је писао на латинском језику и да је у неким елегијама „срећно имитирао Овидија“. Тешко је одгонетнути зашто тако плодном аутору и угледној личности, преминулој нешто више од десет година пре настанка *Бележака...* (1792), Апендини посвећује тако мало пажње⁸⁴. Остајући и даље у оквиру одељка о Франатици Соркочевићу, Апендини помиње још и његовог сина, Пијерка Соркочевића, најављујући да ће о њему још говорити и у поглављу о *Осману* (стр. 249 и 266–268), где заправо само доноси један одломак из његове допуне Гундулићевог епа. У овом одељку такође не помиње ниједно његово дело, већ само констатује да је веома образован у домаћој историји, а превасходно у религији, као и да у временима када је илirsка поезија бедно запуштена и скоро изгубљена из вида, он пише као Гундулићи и Палмотићи.

У поглављу о дубровачким прозним писцима такође је укратко поменуто неколико писаца из 18. века. За фрањевца Лудовика Радића (стр. 304–305) наводи само два његова дела, и то оба с грешком: за прво од њих не даје наслов, већ га само описује као *Manuale Spirituale* штампан 1776. у Ливорну⁸⁵, док за друго каже да је латински говор одржан поводом смрти дубровачког надбискупа Николе Пуљезија, док је Радић заправо одржао „моралистичко-панегирички говор“ поводом доласка ове личности на челно место дубровачке цркве⁸⁶; оба ова пропуста указују на чињеницу да Апендини та дела сигурно није

⁸⁴ До сада најпотпунији приказ живота и рада Анселма Катића в. у: Miroslav Pantić, *Književnost Dubrovnik i franjevci*. У: *Samostan Male braće u Dubrovniku*, Zagreb - Dubrovnik, 1985, стр. 348.

⁸⁵ Реч је о делу *Rukolist duhovni*. У *Kojem se sadarsgju Bogogljubna Djela sa dobro se ispovidjet, i pricestit, isvarsni nacin sa cinit korisno put kiscia, i ostala plodna vjebagnna svakoj dusci pravovjernoj potrebnita [...]* У Livornu, MDCCLXXVI. По Pritjescnizim Mudrokolicja.

⁸⁶ *Oratio sacra panegirico-moralis occasione adventus Ill. et Rev.mi D. Nicolai de Pugliesis Archiepiscopi Ragusini, Anconae*, 1770.

видео, већ их је непрецизно навео према некој вероватно усменој информацији⁸⁷. За још једног фрањевца, Гризостом Клешкових (стр. 305), који је још за живота стекао глас свеца, Апендини је дао још мање података: поменуо је само његов светачки живот и „разне побожне књижице“. Он се у литератури, и то искључиво „богољубној“, огледао тек у позним годинама (рођен је 1703. године): своје две књижице (колико их данас знамо) он је објавио (и то прву анонимно) тек пред крај живота, 1784. и 1786. године⁸⁸, па је свакако то и разлог што се његова биографија није нашла у зборницима животописа старијих биографа⁸⁹. Још мање одређено говорио је Апендини о данас сасвим непознатом свештенику Марину Петровићу (стр. 305), поменувши само да се славе његове „проповеди, панегирици и још понеко побожно делце“⁹⁰. Мало више података дао је Апендини о доминиканцу Арканђелу Калићу (стр. 305) изразивши најпре наду да ће ускоро бити објављене његове проповеди, чиме ће словенски језик много добити – нажалост, то се остварило тек седам деценија касније трудом Стијепана Скурле⁹¹ – и поменувши затим издање три његова говора изречена у домовини поводом претње куге⁹²; међутим, ни углед овог проповедника, тада још живог, није био довољан Апендинију да из Калићеве биографије истакне макар чињеницу да је у Дубровнику предавао филозофију и теологију, иако је само неколико редова раније то учинио за Евгенија Басељића, за којег је већ речено да се књижевношћу није бавио⁹³.

Белешке о писцима у претпоследњем поглављу посвећеном личностима које треба уврстити у одговарајућа поглавља по природи су кратке и сумарне, па је то случај и с неколико аутора који се не помињу у старијим биографским зборницима. Први од њих је Вице Руини (стр. 312–313), тада декан цркве Св. Јеронима у Риму, за којег тврди да је издао 1776. године књигу *Index Conclusionum, quae in de-*

⁸⁷ О Ј. Радићу в. М. Pantić, *Književnost Dubrovnika i franjevci*, стр. 344–345.

⁸⁸ *Priprava duhovna za bogoljubno pristupit na svete sakramente od ispovijesti i pričestjenja, i druga djela kreposti krstjanskijeh za utjehu i razgovor duša bogoljubnijeh*, Dubrovnik, 1784; ова књига доживела је бар још два издања, 1785. и 1804. године; *Novena na slavu Prisetoga srca Jezusova, aliti devet pozdrava koji mu se čine u devet dana prije njegove svetkovine i priko godišta, iz italijanskoga u slovinski jezik prinesene za razgovor duša bogoljubnijeh*, Dubrovnik, 1786.

⁸⁹ Податке о Клешковихевом животу и раду с литературом в. у: М. Pantić, *Književnost Dubrovnika i franjevci*, стр. 349–350.

⁹⁰ Према обавештењу проф. Мирослава Пантића, једини свештеник у 18. веку са овим презименом био је Марко Петровић, који је умро 11. марта 1790. са 73 године; било какав његов књижевни рад није нам познат.

⁹¹ *O. Arkangjela Kalića dubrovčanina reda sv. Dominika Korizmene propovijedi i besjede za različite svečanosti i prigode*, Dubrovnik, 1873.

⁹² *Redovnika dominikana dubrovčanina tri bessjede Dubrovniku u strahu od kuge recene*, Ragusa, 1784.

⁹³ О Арканђелу Калићу в. [Августин Ђурђевић] Agostino Giurgevich, *Cenni biografico letterarii dei personaggi più illustri della Congregazione Ragusina di San Domenico dal 1750 in poi*, Spalato, 1867. стр. 25–27 и чланак Мирослава Пантића у *Leksikon pisaca Jugoslavije III*, стр. 33.

cisionibus S. Rotae anni 1761. continentur ordine alphabetico digestus, opus tum advocatis, tum causarum patronis utilissimum код познатог издавача Ђенероза Саломонија (Generoso Salomoni)⁹⁴; нажалост, о овом свештенику немамо ниједан додатни податак. Можемо само претпоставити да је Апендинија о њему информисао Шимун Трошан, од којег је и иначе добио неколике информације везане за цркву Св. Јеронима у Риму. Једнако нам није познат ни Иван Ивушић (стр. 315), свакако Апендинијев савременик и аутор „прелепог натписа у цркви Светог Влаха и још неких“⁹⁵; док за Миха Гаудија (стр. 315) можемо претпоставити да је заправо бивши језуита и потом дубровачки презбитер и професор реторике Леонардо Гаудио, свештеник, чији се говор одржан 1776. године *De Christi Domini Pedilavio* може наћи у рукописима у којима се налазе и неки Апендинијеви говори⁹⁶. Боље нам је познат фрањевац Урбан Гркеш (стр. 315), за којег Апендини тврди да је запамћен по знањима у областима теологије и филозофије, као и по зборнику „лепих проповеди на италијанском“; с обзиром да је умро 1798. са 48 година, Апендини га је могао и лично познавати, па и видети његов зборник филозофских и теолошких дела⁹⁷, као што је могао слушати и његове проповеди 1796. године у дубровачкој Катедрали⁹⁸. Још боље данас познајемо Николу Марчија (стр. 315), којег Апендини помиње као аутора спева *Живот и покора свете Марије Еџипкиње*⁹⁹, док за његове песме којима се придружио дубровачким славитељима руског освајања Очакова он очигледно не зна¹⁰⁰. Коначно, за Ива Доминка Стулића (стр. 315), старијег брата познатијег Јоакима, који је годину дана после изласка *Бележака*... умро са 76 година, Апендини ће забележити само да спада међу најбоље познаваоце илирског језика, што се може уочити у понеком његовом спису и елегантном преводу *Новене св. Ђузена Каласанџија*, оснивача сколопског реда¹⁰¹.

⁹⁴ Тачан наслов ове књиге гласи *Index decisionum Sacrae Rotae Romanae quae anno 1761. prodierunt alphabetico conclusionum ordine digestus* и заиста је објављена typis Generosi Salomoni, али 1778. године.

⁹⁵ „[...] GIOVANNI IVUSCICH autore della bellissima iscrizione esistente in S. Biagio, e di alcune altre [...]“

⁹⁶ В. Мјо Врлек, н. д., стр. 220 (рукопис 221) и 241 (рукопис 243).

⁹⁷ В. М. Пантић, *Књижевност Дубровника и франјевци*, стр. 350.

⁹⁸ ДАД, Cons. Rog. 199, л. 44 (03.03.1792).

⁹⁹ SCIVOT I POKORA / SVETE / MARIE EGIPKIGNE / Slosceni u sces Pjesni / JESIKA SLAVINSKOGA / PO NICCOLI MARCI / POPU DUBROVCIJANINU / U DUBROVNIKU / G.G. 1791. / Dopustienjem Stariescinâ.

¹⁰⁰ В. нашу студију *Nikola Marči, dubrovački pesnik osamnaestog veka*. У: П. Станојевић, *Kraj književnosti starog Dubrovnika*, Београд, 2002, стр. 42–90.

¹⁰¹ „[...] il Sig. D. GIOVANNI STULLI, uno dei più intelligenti nella lingua Ilirica, come può raccogliersi da qualche suo scritto, e dall'elegante traduzione della *Novena* di S. Giuseppe Calasanzio Fondatore delle Scuole Pie.“ Реч је о књизи *Deveterodneve olli duhovna priprava devet dana prid svetkovinom S. Josefa Calasanzia sasdateglia popovaa redovnjeh uciscctaa millosnjeh*, U Dubrovniku, po Antonu Martecchini, [1802?].

Само о два личностима о којима дотле није писано Апендини говори на начин сличан ономе на који обрађује личности одраније познате из биографских зборника. Прва од њих је Дидак Дубравица (стр. 157): одељак о њему започиње примедбом да је он ујак двојице актуелних дубровачких лекара, Миха Гргуревића и Ђура Хице, чијем песничком раду даје крупан уопштени комплимент и наглашава да их овде именује због поштовања и пријатељства¹⁰², увевши их тако у историју старе књижевности Дубровника. Лако се може претпоставити да је од њих добио основне биографске податке о Дубравици, а развијен и више него похвалан суд о његовој сатиричној поезији настао је највероватније на основу Апендинијевог непосредног читања, можда управо рукописа који је саставио његов информатор Антун Агић¹⁰³, а у којем се налази и доста Дубравичиних песама на српском језику, које се нигде у књизи не помињу.

Други писац о којем говори овако развијено јесте Франо Стај (стр. 169–170), најмлађи брат Бенедикта и Криста. Њему посвећује сразмерно велики простор (готово читаву страну), поготову у односу на његов значај, што сам Апендини делимично објашњава изузетно високим мишљењем које је о Франу Стају стекао током кратког дружења од свог доласка у Дубровник до Стајеве смрти (10. фебруара 1793)¹⁰⁴. У том одељку Апендини је доста детаљно говорио о пишевој биографији (школовање, боравак у Венецији код ујака Трајана Лалића, успеси у послу, стварање велике личне библиотеке, путовање по Италији, повратак у Дубровник), док је његов књижевни рад приказао сасвим уопштено, поменувши само његове латинске песме и елегије, међу којима су неке с религиозном тематиком похвалили његов брат Бенедикт и Рајмонд Кунић и зато заслужују да буду штампане¹⁰⁵.

¹⁰² „[...] zio dei due Ch. Signori Michele Gargurevich, e Giorgio Higgia, che alle mediche, e filosofiche cognizioni accoppiando un gusto sopraffino per l'amena letteratura coltivano con raro successo la poesia, e i quali io qui nomino a cagion di rispettosa stima, ed amicizia [...]“ Гргуревић (1754–1820) и Хица (1752–1833) спадају у најмлађе личности које Апендини помиње у књизи. О обојици в. М. Pantić, *Dubrovački lekari – književnici...*, стр. 33–41.

¹⁰³ О овоме рукопису в. у детаљној студији о Дубравичином животу и раду: Đuro Körbler, *Dubrovčanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica – Arboscelli. Prilog za povijest hrvatskoga latinizma u XVIII vijeku*, Rad JAZU, 196, 1913, стр. 1–52; о рукопису (МБД 1526) на стр. 33; Керблерова оцена Дубравичине поезије знатно је негативнија од Апендинијево: Дубравици „можемо досудити само мјесто другог реда међу дубровачким пјесницима у другој половини XVIII вијека“ (стр. 42).

¹⁰⁴ „Egli morì quasi settuagenario nel 1793. lasciando un vivo desiderio di se medesimo presso tutta la città, presso i miei compagni Religiosi, e soprattutto presso di me, che per troppo breve tempo ebbi la sorte di godere della di lui amicizia, e di ammirare tra le altre virtù, che lo adornavano, quella singolare dolcezza di carattere, e quella rara candidezza, con cui procedeva in tutte le sue azioni“ (стр. 169). Тачан датум смрти Франа Стаја: Ж. Мулјајић, *Dva priloga povijesti dubrovačkih akademija*, стр. 323.

¹⁰⁵ Одмах након Стајеве смрти Михо Соркочевић је објавио књижицу *Elogio dell'Abate Francesco Stay*, [Ragusa, MDCCXCIII], 28 стр., на коју се Апендини и позива у овом одељку. Позната нам је песма Рајмонд Кунића *De obitu F. Stay* (МБД 1366).

Нешто већи простор него други писци о којима дубровачка књижевна биографија не говори добили су аутори обрађени у поглављу „о неким другим дубровачким песницима и говорницима“, али се ови одељци о Брњи Џамањићу, Џону Растићу млађем и Ђуру Ферићу по својој структури разликују од одељака о старијим писцима у другим поглављима. Све њих Апендини је познавао, с неким је очигледно био у пријатељским односима, што се уочава већ у овим одељцима¹⁰⁶, у песмама које су размењивали, у студијама које је Апендини, после њихове смрти, објавио о Брњи Џамањићу и Џону Растићу итд. Највероватније због тога што су сва тројица тада била не само у животу, већ и у пуној стваралачкој снази, у одељцима о њима нема биографског дела, већ је он (у прва два случаја) замењен општим белешкама, а сва пажња је усмерена на библиографски приказ њиховог рада, који се разликује у сва три случаја, као и на текстове њихових песама који прате ове одељке.

Одељак о најстаријем од ове тројице, Брњи Џамањићу (стр. 177–181), знаменитом латинисти тада већ и у европским оквирима (првенствено по свом преводу *Илијаде*¹⁰⁷), Апендини започиње вештом игром речима најављујући да о Џамањићу и његовим делима неће ништа говорити јер тиме неће моћи да повећа поштовање које овај заслужено ужива у читавој Европи¹⁰⁸, па зато доноси писмо које је Џамањићу 1778. године упутио Јозеф Шпергес (Joseph von Sperges) према оригиналу који му је сам песник морао уступити¹⁰⁹, с високим

Стајеве латинске песме, углавном религиозне тематике, чувају се у рукописима МБД 244 (садржи песме *Beatissima Virgo Jesu infantem in sinu tenens ei somnum conciliat astante alio item parvulo D. Io. Baptista, Quam dulcis tenuis per candida saxa volutus, Somnium elegia*) и 790 (италијански превод Марка Бруеревића поезије разних дубровачких латиниста, међу којима и *Traduzione del poemetto latino del signor Francesco Stay che porta il titolo - de Beatissima Virgine Jesum infantem sinu tenente; astante alio item parvulo D. Joanne Baptista*; аутограф), ЗПЗ ИЦ ХАЗУ Д.а. 18 (листови 210–218, препис Рафа Радеље песама *Beatissima Virgo Jesu Infantem in sinu tenens ei somnum conciliat, astante alio item Parvulo Divo Joanne Baptista, Carmen, Somnium Elegia*) и Д.а. 40 (Бруеревићев италијански превод дела дубровачких латиниста, међу којима и Франа Стаје); уп. [Giovanni Antonio Casnacich], *Biblioteca di fra Innocenzo Ciulich nella libreria de' RR. PP. Francescani di Ragusa*, Zara, 1860., стр. 172; М. Brlek, н. д., стр. 243; М. Pantić, *Rukopisi negdašnje biblioteke...*, стр. 571 и 586.

¹⁰⁶ Брњи Џамањићу: „auguriamo lunghi, e ridenti giorni per ulterior vantaggio della bella letteratura, e per la gloria della sua patria“ (стр. 177); за Џона Растића и Ђура Ферића в. нап. 115 у фајлу ТХТ.

¹⁰⁷ До појаве *Бележака...* објављена су два издања: Homeri *Odyssea* latinis versibus expressa, Senis, MDCCLXXVII, typ. frat. Pazzinii и Venetiis, MDCCLXXXIII, typis haeredes Balleonii.

¹⁰⁸ „[...] quanto ne potremmo noi dire, di nulla accrescerebbe l'alta estimazione, che gode meritamente per tutta l'Europa [...]“ (стр. 177).

¹⁰⁹ Đuro Körbler, *O Kunićevu i Zamanjinu latinskom prijevodu Teokritovih pjesama*, Rad JAZU, 164, 1906, 158-159, нап. 1: Керблер закључује да се Апендини приликом навођења овог писма у делу *De vita et scriptis Bernardi Zamagnaе...* „послужио

похвалама латинског превода *Илијаде*, иза чега следи исцрпан, али и површан каталог Џамањићевих дела; највећи део одељка о Џамањићу заузима већ поменута његова елегија.

О Џону Растићу млађем (стр. 177–186) и Ђуру Ферићу (стр. 186–189), такође живим, али не и тако угледним ауторима, Апендини као да није сасвим сигуран да треба опширније да говори у *Белешкама...*, па због тога најпре објашњава зашто и њих уноси у своје дело, даје само крупан и уопштен комплимент њиховом књижевном раду и тек понеку једнако уопштено и похвалну напомену о Растићевом животу, и одмах прелази на библиографију њиховог дотадашњег стваралаштва, да би на крају одељака донео неколико њихових латинских дела.

О Ђуру Ферићу (стр. 186–189) Апендини није изнео ниједан биографски податак, већ је одмах прешао на библиографију његових – како на почетку каже, опет не сасвим прецизно – дотле објављених дела (највероватније ју је сачинио уз помоћ самог аутора, којем се овде и захваљује на многим вестима које је током рада на књизи од њега добио). Ова библиографија много је детаљнија и потпунија од Растићеве; уз њу он доноси и два изразито похвална писма Бенедикта Стаја, једно о његовој парафрази псалама (стр. 187)¹¹⁰, уз које помиње „a titolo di onore“ и Николу Ферића, Ђуровог брата, али ништа не говори ни о његовом животу, нити о књижевном раду, и друго о баснама (стр. 187–188); затим, ту можемо наћи и библиографску информацију о кратком приказу Ферићеве парафразе псалама у часопису *Effemeridi letterarie*¹¹¹; уз наслов дела *Periegesis orae Rhacusanae* најављује његов

оригиналом што га је нашао у Замањиној оставштини“ на основу неколико разлика између тог текста и оног који је објављен у књизи Jos. Spersesii Palentini *Centuria Litterarum ad Italos cum appendice III. decadum ad varios. Carmina juvenilia. Inscriptiones*, Wien, Albert, 1793, стр. 135); Керблер, међутим, није приметио да је то исто писмо у потпуно истоветном облику као у књизи из 1830. Апендини објавио већ у *Белешкама...*, при чему се не позива на наведену Шпергесову књигу (што он, иначе, врло радо чини), па већ на основу тога можемо закључити да га је свакако добио од Џамањића, што потврђује и чињеница да се оно налази у Апендинијевој оставштини (AGdSP, Reg. L-Sc. N° 304, бр. 29).

¹¹⁰ Уз то писмо треба поменути и кратку биографску белешку Ива Бизара, сачувану уз писмо које му је упутио Ђуро Ферић (ДАД, Оставштина Бизаро I, Ro-158, кутија 2, фасцикла F, писмо од 12.03.1803), у којој стоји да је Франо Стај подстицао Ферића 1780. године да преведе у хексаметре псалме и песме из Старог и Новог завета, а да га је Бенедикт Стај само једном примедбом подстакао да цео посао поново уради у другом метру, како је и објављено у издању *Paraphrasis psalmodum poetica auctore Georgio Ferrich Ragusino. Cui accedit altera in utriusque Testamenti Cantica cum annotationibus*, Trevisan, Ragusii, 1791.

¹¹¹ EFFEMERIDI LETTERARIE / DI ROMA / TOMO VIGESIMOPRIMO / CONTENENTE LE OPERE ENUNCIATE / NELL'ANNO MDCCLXXXII. / IN ROMA / Nella Stamperia di Giovanni Zempel presso S. Lucia della Tinta. / CON LICENZA DEI SUPERIORI. / Si dispensano da Venanzio Monaldini librajo al Corso. У бр. XII од 24. марта 1792. године, на стр. 95–96, налази се чланак RAGUSA. *Praphrasis poetica in psalmodum auctore Georgio Ferrichio presbytero Rhacusino 1791. in 8*, у којем непознати аутор оставља „дилетантима уживање да уздижу све заслуге овог задивљујућег производа“, а он доноси неколико одломака из ове књиге (почетке псалама 75, 121 и 103).

скори излазак из штампе, а најављује и излазак још два Ферићева дела, збирке народних песама с латинским преводом¹¹² и неколико стотина нових басана с новим „илирским“ пословицама¹¹³. Навођење данас изгубљеног дела *De slavicae gentis antiquitatibus* навело је Апендинија да помене и Стијепа Рајчевића (стр. 188): највероватније према обавештењу самог писца, Апендини тврди да је Ферића на стварање овог дела подстакао Рајчевићев спис чији наслов очигледно не зна, па га описује као седам писама на италијанском језику о словенским старинама, које је већ објављено и, „како се говори“, преведено на немачки¹¹⁴; знатно касније Антун Крша је поновио поновио сличну тврдњу, назвавши Рајчевићево дело „certe *Lettere dette Slovine*“, и истакавши да их је Ферић препевао у латинске стихове по узору на поступак Јулија Бајамонтија¹¹⁵. Данас не постоји ниједно од ова два дела: у бројним италијанским библиотекама, као и у Аустријској националној библиотеци нисмо успели да нађемо ни италијански оригинал, нити немачки превод Рајчевићевих *Писама...*; међутим, доста извесна претпоставка да је сам Ферић обавестио Апендинија о овој књижевној вези, као и постојање трага рукописа који се чувао у Библиотеци манастира Мале браће у Дубровнику *Ignazio Steffano Raicevich, Lettere intorno all'origine, le emigrazioni, la dottrina e la religione dei popoli Sloveni scritte a D. Giorgio Ferrich a Ragusa – Vienna, 1795* (број 386)¹¹⁶ уверавају нас у постојање и Рајчевићевог дела, као и Ферићеве стиховане латинске обраде, за коју Крша тврди да је изискивала велики труд с обзиром на несагласност материје, која обилује „варварским именима, етимологијама, претпоставкама, детаљним разлагањима и сличним стварима“, и „језика муза“, а који многи нису препознали, па отуда ни довољно ценили ово дело.¹¹⁷ Помен Стијепа Рајчевића Апендини је искористио и да наведе његово тада већ добро познато, иако

¹¹² Ова збирка, која се никада није појавила, налази се данас у рукопису Националне свеучилишне библиотеке у Загребу R3424; в. Мирослав Пантић, *Народне песме у записима XV-XVIII века*, Београд, 1964. стр. 274-275. и Željko Puratić, *Hrvatski latinist Đuro Ferić i njegov interes za pučku poeziju, hrvatsku i srpsku*, *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu*, VII, 1972-73, стр. стр. 301-323.

¹¹³ Део тих басана појавио се у издању *Fedra Augustova odsusecgnika pricize Esopove* у pjesni slovinske prinesene od Ghjura Ferrichja Dubrovčanina, U Dubrovniku MDCCCXIII, а чувају се и у следећим рукописима: ДАД, RO-186 (оставштина Лука Зоре) 3/VI/8 (аутограф), МБД 179 (рукопис Рада Радеље), ББЦ MS 37, MS 77 (аутографи), НСКЗ R 5225, Решетарова библиотека у Прагу J3703/T423 и др.

¹¹⁴ „[...] avendo [Рајчевић] trattato delle antichità Slave in sette lettere Italiane già pubblicate, e tradotte, per quanto si dice, in Tedesco, ha dato motivo al suo concittadino D. Giorgio di esercitare la sua vena poetica su soggetto medesimo.“

¹¹⁵ Tomaso Chersa, *Della vita e delle opere di monsignor Giorgio Ferrich*, Ragusa, 1824, стр. 31-32.

¹¹⁶ [G. A. Casnacich], н. д., стр. 72.

¹¹⁷ T. Chersa, *Della vita e delle opere di monsignor Giorgio Ferrich*, стр. 32.

анонимно објављено дело *Osservazioni storiche, naturali e politiche intorno alla Valacchia e Moldavia*¹¹⁸.

РУКОПИСНА ГРАЂА

Archivio Generale delle Scuole Pie, Рим (Италија)
Библиотека манастира Мале браће у Дубровнику
Библиотека Милана Решетара, Праг (Чешка)
Државни архив Дубровник (Хрватска)

Consilium Rogatorum

Серија *Prepiska*¹⁸.

RO-158, Arhiv Bizzaro.

RO-162 Архив Ђорђић.

Збирка Павловић – Грацић

Завод за повијесне знаности Истраживачког центра ХАЗУ у Дубровнику
Музеј и збирка Балтазара Богишића у Цавтату Завода за повијесне
знаности ХАЗУ у Дубровнику (Хрватска)

ЛИТЕРАТУРА:

1. V. Adamović, *Gragja za istoriju dubrovačke pedagogije*, sakupio ~, Zagreb, 1885.
2. NOTIZIE / ISTORICO-CRITICHE / *SULLE ANTICITÀ* / STORIA E LETTERATURA DE' RAGUSEI / DIVISE IN DUE TOMI / *E DEDICATE ALL'ECCELSO SENATO* / DELLA / REPUBBLICA DI RAGUSA / TOMO I. / [типoграфска марка] / RAGUSA / DALLE STAMPE DI ANTONIO MARTECCHINI. / *CON LICENZA DE' SUPERIORI*. / MDCCCII.
3. NOTIZIE / ISTORICO-CRITICHE / *SULLE ANTICITÀ* / STORIA E LETTERATURA DE' RAGUSEI / DIVISE IN DUE TOMI / *E DEDICATE ALL'ECCELSO SENATO* / DELLA / REPUBBLICA DI RAGUSA / TOMO II. / [типoграфска марка] / RAGUSA / DALLE STAMPE DI ANTONIO MARTECCHINI. / *CON LICENZA DE' SUPERIORI*. / MDCCCIII.

---

¹¹⁸ Napoli, Gaetano Raimondi, 1788; у наредне две године дело је два пута преведено на немачки: *Bemerkungen über die Moldau und Wallachey in Rücksicht auf Geschichte, Naturproducte und Politik*, aus dem Italiänischen, Wien, Edeln von Kurzbek, 1789; *Geschichte, natürliche Beschaffenheit und Verfassung der Walachey und Moldau*, Strasburg, Akademische Buchh, 1790; друго издање на италијанском, лажно приписано Доменику Сестинију: *Viaggio in Valachia e Moldavia con osservazioni storiche, naturali e politiche di Domenico Sestini e con le notizie scritte dall'accademico della Crusca Fruttuoso Vecchi*, Milano, per Giovanni Silvestri, MDCCCXXII; по њему начињен француски превод: *Voyage en Valachie et en Moldavie, avec des observations sur l'histoire, la physique et la politique augmente de notes et additions pour l'intelligence de divers points essentiels*, trad. de l'italien, Paris, Masson 1822. Основни подаци о Рајчевићу: Frano Cale, *O Stjepanu Rajčeviću Dubrovčaninu*, Zbornik Filozofskog fakulteta, 3, 1955, стр. 193–198.

4. *Urbani Appendini Cler. Reg. Scholarum Piarum et in Lyceo Ragusino Philosophiae ac Matheseos Professoris Carmina accedunt selecta illustrium Ragusinorum poemata*, Pars prima, Ragusii, 1811, typis Martechianianis.
5. *Biografie degli Italiani illustri*, I, Venezia, 1834.
6. З. Бојовић, *Ренесанса и барок. Студије и чланци о дубровачкој књижевности*, Београд, 2003.
7. М. Brlek, *Rukopisi knjižnice Male braće u Dubrovniku*, JAZU, Hrvatska bibliografija, niz C, knj. 3, Zagreb, 1952.
8. *Pjesme Miha Bunića Babulinova, Maroja i Oracia Mažibradića, Marina Burešića*, JAZU, SPH, knj. 11, Zagreb, 1880.
9. V. Varićak, *Drugi ulomak Boškovićeve korespondencije*, Rad JAZU, 193, 1912.
10. J. Vlahović, *Jedna dubrovačko – engleska književna veza u 18. stoljeću*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, I, 1960, стр. 254–271.
11. *Viaggio del Signor capitano Gondola* (prir. Mirko Deanović), Starine, 41, 1948, стр. 7–59.
12. *Putovanje iz Beča u Moskov godine 1655*, Dubrovnik, zabavnik za god. Стр. 1868, 57–88.
13. Filip de Diversis, *Dubrovački govori u slavu ugarskih kraljeva Sigismunda i Alberta* (prir. Zdenka Janeković Römer), ZPZ HAZU, Posebna izdanja, књ. 20, Zagreb – Dubrovnik, 2001.
14. N[iko] I. Gjivanović, *Nekoliko priloga literarnoj prošlosti dubrovačkoj II*, Prava Crvena Hrvatska, I, br. 31, 14.10.1905.
15. [Августин Ђурђевић] Agostino Giurgevich, *Cenni biografico letterarii dei personaggi più illustri della Congregazione Ragusina di San Domenico dal 1750 in poi*, Spalato, 1867.
16. K. Jireček, *Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner*, Archiv für slavische Philologie, XXVI, 1904.
17. O. Arkangjela Kalića dubrovčanina *reda sv. Dominika Korizmene povijedi i besjede za različite svečanosti i prigode*, Dubrovnik, 1873.
18. [Giovanni Antonio Casnacich], *Biblioteca di fra Innocenzo Ciulich nella libreria de' RR. PP. Francescani di Ragusa*, Zara, 1860.
19. Đ. Körbler, *Život i rad humaniste Didaka Portugalca, napose u Dubrovniku*, Rad JAZU, 216, 1917.
20. Đ. Körbler, *Dubrovačanin Petar Bianchi i nećak mu Didak Dubravica – Arboscelli. Prilog za povijest hrvatskoga latinizma u XVIII vijeku*, Rad JAZU, 196, 1913, стр. 1–52.
21. Đ. Körbler, *O Kunićevu i Zamanjinu latinskom prijevodu Teokritovih pjesama*, Rad JAZU, 164, 1906.
22. П. Колендић, *Будимско издање Гундулићева „Османа“*, Срђ, IV, 1905.

23. П. Колендић, *Гризићев извјештај о дубровачким књижевницима првих година XVIII вијека*, Срђ, V, 1906.
24. *Биографска дела Игњата Ђурђевића* (издао и објаснио Петар Колендић), Српска краљевска академија, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, Друго одељење: Споменици на туђим језицима, књ. VII, Београд, 1935
25. P. Kolendić, *Rukopisi gimnazijske biblioteke u Dubrovniku*, Srđ, VI, 1907, стр. 991–997, 1041–1048.
26. [Giacomo Coleti] ECCLESIAE / RAGUSINAE / HISTORIA / AUCTORE / DANIELE FARLATO / PRESBITERO SOCIETATIS JESU, / ET JACOBO COLETO / OLIM EJUSDEM SOCIETATIS ALUMNO. / VENETIIS, MDCCC. / Apud Sebastianum Coleti. / SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.
27. Tomaso Chersa, *Della vita e delle opere di monsignor Giorgio Ferrich*, Ragusa, 1824.
28. F. Kurelac, *Runje i pahuljice, pjesni podrugljive i pastirske, ponajveć dubrovačke*, Zagreb, 1866–1868.
29. *Notizie delle vite ed opere scritte da' letterati del Friuli* raccolte da Gian-Giuseppe Liruti [...], tomo secondo, Venezia, MDCCLXII (фото-типско издање: Bologna, 1971).
30. G. Luccari, *Copioso ristretto degli annali di Rausa*, In Venetia, Ad instantia di Antonio Leonardi. 1605.
31. R. Maixner, *O akademiji Miha Sorkočevića* Građa za PKH, 23, 1952.
32. R. Maixner, *Miho Sorgo – Sorkočević i Fortis u Parizu 1796*, Filologija, 2, 1959, 153-159.
33. Z. Marković, *Pjesnikinje starog Dubrovnika*, Zagreb, 1970.
34. A. K. Matas, *Poviest gimnazije u Dubrovniku*, Program с. К. Velikog државног гимназија u Dubrovniku за šk. 1881/82. godinu, стр. 3–17; за šk. 1882/83. godinu, стр. 3–26.
35. OPERE / POSTUME / DEL SIG. AB. PIETRO / METASTASIO / DATTE ALLE LUCE / DALL'ABATE CONTE D'AYALA / TOMO III. / IN VIENNA / Nella Stamperia Alberti / MDCCXCV.
36. *Rime del Sign. Michele Monaldi*. Alla molto illustre Signora, Signora Fiore Zuzzeri Pescioni. Con Privilegi. In Venetia. Presso Altobello Salicato. MDIC.
37. Ж. Муљачић, *Томо Басиљевић-Басељи претставник просвјетења у Дубровнику*, САН, Посебна издања, књ. ССХСІХ, Одељења литературе и језика књ. 8, Београд, 1958.
38. Ž. Muljačić, *Hrvatska izvedba jedne francuske komedije 1793. u Dubrovniku*, Republika, 1952, стр. 322–325.
39. Ž. Muljačić, *Miho Sorkočević i talijanski prosvjetitelji*, Прилози за КИФ, 28, 1962, стр. 243-253.

40. Ž. Muljačić, *Dva priloga povijesti dubrovačkih akademija*, Radovi Instituta JAZU u Zadru, 4-5, 1959, стр. 319–340.
41. M. Oláh, *Hungaria et Attila* (интернет издање, <http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b151/ch17s01.html>, 21.12.2005.
42. Мавро Орбин, *Краљевство Словена*, Београд, 1969.
43. *Annales Ragusini anonymi item Nicolai de Ragnina*, digessit Speratus Nodilo, JAZU, Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, vol. XIV, Zagrabiae, 1883.
44. *Chronica Ragusina Junii Restii (ab origine Urbis usque ad annum 1451) item Joannis Gundulae (1451–1484)*, digessit Speratus Nodilo, JAZU, Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, vol. XXIV, Zagrabiae, 1893.
45. М. Решетар, *Дубровачка нумизматика*, I, Сремски Карловци, 1925.
46. М. Rešetar, *Pjesme Ivana Lovra Regina, dubrovačkoga kancelara XV vijeka*, Građa za РКН, 3, 1901
47. Д. Павловић, *Мартолица Рањина – дубровачки песник XVII века*, Прилози за КЈИФ, XXIII, 1957, стр. 223–236.
48. Д. Павловић, *Старија југословенска књижевност*, Београд, 1971
49. М. Пантић, *Себастијан Сладе Долчи, дубровачки биограф XVIII века*, САНУ, Посебна издања, ССLXXXVIII, Одељење литературе и језика, књ. 7, Београд, 1957.
50. М. Pantić, *Dubrovački lekari – književnici iz XVIII veka*, Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae, IX, 1969.
51. М. Pantić, Rukopisi negdašnje biblioteke Bizaro u Historijskom instiutu u Dubrovniku, Anali HI JAZU, VIII–IX, 1962.
52. М. Pantić, *Književnost Dubrovnika i franjevci*. U: *Samostan Male braće u Dubrovniku*, Zagreb – Dubrovnik, 1985.
53. *Народне песме у записима XV-XVIII века* (прир. Мирослав Пантић), Београд, 1964.
54. *Petrarca i petrarkizam u hrvatskoj književnosti* (zbornik radova s međunarodnog simpozija održanog od 27. do 29. rujna 2004. u Splitu), Split, 2006.
55. J. Posedel, *Povijest gimnazije u Dubrovniku*, »Program ć.k. velike državne gimnazije u Dubrovniku za šk. 1900/01, 12-40; za šk. 1901/2, 3-32; za šk. 1902/3, 3-36.
56. К. Prijatelj, *Slikari XVII i XVIII stoljeća u Dubrovniku*, SHP, 1949.
57. Ž. Puratić, *Hrvatski latinist Đuro Ferić i njegov interes za pučku poeziju, hrvatsku i srpsku*, Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu, VII, 1972-73, стр. Стр. 301–323.
58. *Pjesni razlike Dinka Ranjine, vlastelina dubrovačkoga*, JAZU, SPH 18, Zagreb, 1891
59. *Iz Gessnerove pjesme »D'abeti in un boschetto« po D.n Ivanu Salatiću dubrovačkome popu*, Dubrovnik, zabavnik Narodne štionice dubrovačke, V/I, 1876, 10.

60. P. Stanojević, *Kraj književnosti starog Dubrovnika*, Beograd, 2002.
61. I. Stojanović, *Dubrovačka književnost*, Dubrovnik, 1900.
62. I. H. Von Engel, I. Stojanović, *Povijest Dubrovačke Republike*, Dubrovnik, 1903.
63. E. Stipčević, *Obrana rima i ugleda. Knjiga „Difesa de le rime et prose“ (1569) Nade Bunić, pronađena u Sieni, najranija je poznata tiskovina hrvatske pjesnikinje*, *Vijenac*, XII, 2004, бр. 270.
64. J. Tadić, *Jevreji u Dubrovniku do polovine XVII stoljeća*, Sarajevo, 1937.
65. J. Tadić, *Nikola Petreius, rektor dubrovačke gimnazije (1538-1550)*, Прилози за КЈИФ, XVIII, 1938, стр. 393-403.
66. R. Jeremić – J. Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture staroga Dubrovnika*, II, Beograd, 1939.
67. F. Fancev, *Pokrinokat*, *Građa za povijest hrvatske književnosti*, 27, 1956, стр. 43–69.
68. Domenico Federici, *Catalogus eorum qui in Patavino coenobio sancti Augustini ordinis praedicatorum in primaria theologia cathedra docuerunt*, Patavii, 1800.
69. *Fedra Augustova odsuscgnika pricize Esopove u pjesni slovinske prinesene od Ghjura Ferrichja Dubrovcjanina*, U Dubrovniku MDCCCXIII.
70. Seraphinus Maria Cerva, *Bibliotheca Ragusina in qua Ragusini scriptores eorumque gesta et scripta recensentur*, Tomus primus, Zagrabiae, MCMLXXV; Tomus alter et tertius, Zagrabiae, MCMLXXVII; Tomus quartus et Index generalis brevi interpretatione instructus, Zagrabiae, MCMLXXX, JAZU, Hrvatski latinisti, књ. 8а–с.
71. [Лујо Цријевић Туберон], *De Turcarum origine* (Florentiae apud Antonium Patavinum 1590).
72. F. Čale, *O Stjepanu Rajčeviću Dubrovčaninu*, *Zbornik Filozofskog fakulteta*, 3, 1955, стр. 193–198.
73. С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, САНУ, Посебна издања, књ. 376, Одељење друштвених наука, књ. 48, Београд, 1964.
74. Xystus Schier, *Dissertatio de regiae Budensis Bibliothecae Matthiae Corvini ortu, lapsu, interitu et reliquiis*, Vindobonae, Schulzius, 1766 (друго издање: Vindobonae sumptu F. J. Rötzel, 1799).

Predrag Stanojević

**NOTIZIE STORICO-CRITICHE SULLE ANTICHITÀ, STORIA E
LETTERATURA DE' RAGUSEI BY FRANCESCO
MARIA APPENDINI. NEW PERSONALITIES
(Manuscript prepared for publication by: Irena Arsić, PhD)**

Summary

Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei by F. M. Appendini, even in this century represents a possible but inadequately studied or precisely explained message of its author for the illumination of many, among them even significant, open questions in the literature of ancient Dubrovnik. The unpublished manuscript of the doctoral dissertation of P. Stanojević, which is also confirmed in this published chapter, offers precise solutions to many of Appendini's interpretations.